

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής
Διοικητικής

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στη Χρηματοοικονομική
Ανάλυση για Στελέχη

Ερευνητική εργασία:

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΙ – ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Ανάλυση υπό το Πρίσμα της Ασύμμετρης
Πληροφόρησης

Φοιτητής : ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΟΥΝΙΔΗΣ

Αρ. μητρώου : ΜΧΑΝ/0368

Επιβλέπων Καθηγητής: κος Άγγελος Α.Αντζουλάτος

ΜΑΡΤΙΟΣ 2006

Περιεχόμενα:

1.Εισαγωγή	3
2.Θεωρητική Προσέγγιση.....	4
2.1.Το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης στη Χρηματοοικονομική.....	4
2.2.Η Οικονομική Ανάλυση του Θεσμικού Πλαισίου της Χρηματοοικονομικής	8
2.3.Άλλα Θέματα.....	11
3.Βασιλεία II – Περιγραφή της Συνθήκης.....	14
3.1.Ανασκόπηση της Συνθήκης	15
3.2.Πυλώνας I–Ελάχιστες Απαιτήσεις Κεφαλαιακής Επάρκειας.....	18
3.2.1.Πιστωτικός Κίνδυνος – Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach).....	18
3.2.2.Πιστωτικός κίνδυνος – Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach).....	21
3.2.3.Πιστωτικός Κίνδυνος – Πλαίσιο Τιτλοποίησης (Securitization framework).....	24
3.2.4.Λειτουργικός Κίνδυνος - Operational Risk.....	25
3.2.5.Θέματα Εμπορικού Χαρτοφυλακίου-Trading Book issues.....	27
3.3.Πυλώνας II – Εποπτικές Διαδικασίες Εξέτασης της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.....	27
3.4.Πυλώνας III – Η Πειθαρχία της Αγοράς	32
4.Βασιλεία II – Ανάλυση υπό το Πρίσμα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης.....	35
4.1.Η Συνθήκη της Βασιλείας και το Πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής.....	46
4.2.Η Συνθήκη της Βασιλείας και το Πρόβλημα Ηθικού Κινδύνου.....	54
5.Επίλογος	57
6.Βιβλιογραφία.....	64

1. Εισαγωγή

Ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι η εξασφάλιση όλων των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την ομαλή λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων σε συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού, αλλά και η προστασία των καταθετών – πελατών από τυχόν κακοδιαχείριση και κακοβουλία της διοίκησης του ιδρύματος. Βασικός κανόνας για την αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος είναι η θέσπιση των ορίων μέσα στα οποία μπορεί να κινηθεί μια τράπεζα, όσον αφορά τις αποφάσεις που λαμβάνει για θέματα που αφορούν το ενεργητικό και το παθητικό της, ενώ παράλληλα ενισχύει το αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης των καταθετών. Ένας ακόμη λόγος ύπαρξης του θεσμικού πλαισίου είναι η παρότρυνση των τραπεζών να κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή τη διατήρηση υψηλής κεφαλαιοποίησης και η αποφυγή ανάληψης υπερβολικών κινδύνων.

Από την άλλη μεριά, όσον αφορά τους καταθέτες - πελάτες, το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο τους παρέχει ασφάλεια και διαφάνεια στις συναλλαγές, τους καλύπτει (με ένα συγκεκριμένο συνήθως ποσό, ανάλογα με το καθεστώς που ισχύει σε κάθε χώρα) στις περιπτώσεις χρεοκοπίας ή πτώχευσης ενός ιδρύματος, και γενικότερα συντελεί στην ύπαρξη ευνοϊκού για τις συναλλαγές κλίματος. Εδώ θα πρέπει να διευκρινίσουμε πως δεν πρέπει να διαχωρίζουμε τις τράπεζες ανάλογα με το μέγεθος τους. Σε ένα αποτελεσματικό περιβάλλον ακόμα και μια μικρή τράπεζα θα πρέπει να παρέχει το αίσθημα σιγουριάς και ασφάλειας γιατί διαφορετικά θα δυσκολευτεί στην προσέλκυση νέων πελατών αλλά και στη διατήρηση των υπαρχόντων.

Δεν υπάρχει όμως κάποια μαγική φόρμουλα η οποία να βρίσκει τη σωστή τομή ανάμεσα στη ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και στην πλήρη εξασφάλιση των καταθετών. Ένας από τους κύριους λόγους που συντελεί σε αυτό είναι η ύπαρξη των γνωστών προβλημάτων της Ασύμμετρης Πληροφόρησης.

Είναι προφανές πως ο σκοπός της τράπεζας είναι η μεγιστοποίηση των κερδών της, και ως γνωστό οι έννοιες κέρδος (η απόδοση στη περίπτωση μας) και κίνδυνος συσχετίζονται θετικά. Δηλαδή όσο μεγαλύτερο κίνδυνο αναλαμβάνουμε τόσο μεγαλύτερη απόδοση προσδοκούμε. Η ανάληψη του κινδύνου αυξάνει όμως και τη

πιθανότητα μερικής ή ολικής αθέτησης και μπορεί να οδηγήσει σε απώλειες κεφαλαίων.

Από τη πλευρά των πελατών είναι σχεδόν αδύνατο να παρακολουθούνται όλες οι ενέργειες που αναλαμβάνει η διοίκηση μιας τράπεζας, και επομένως είναι πολύ δύσκολο να μετρηθεί ο κίνδυνος που αυτή αναλαμβάνει. Συνεπώς η ύπαρξη ενός αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου πρέπει να παρέχει την απαραίτητη ασφάλεια στον καταθέτη και να βάζει φραγμούς στη απερίσπαστη ανάληψη κινδύνου από την τράπεζα στο βωμό του μεγαλύτερου κέρδους. Βέβαια ο ρόλος των θεσμικών αρχών δεν περιορίζεται μόνο στη θέσπιση του κανονισμών, αλλά και στην ανάληψη ευθύνης για τη στενή και περιοδική παρακολούθηση των ενεργειών των διοικήσεων των τραπεζών και κατά πόσο αυτές εναρμονίζονται με τα όρια που έχουν τεθεί. Σε περιπτώσεις που παρατηρούνται σημαντικές παραβιάσεις επιβάλλονται ποινές και κυρώσεις.

2. Θεωρητική Προσέγγιση

2.1 Το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης στη χρηματοοικονομική

Ένα σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα προϋποθέτει την ύπαρξη ενός αυστηρού θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του και θα αποτελεί τη βάση για σωστή λειτουργία του συνόλου της οικονομίας. Τράπεζες, εταιρίες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, ασφαλιστικές εταιρίες είναι ορισμένοι μόνο από τους συμμετέχοντες στο σύστημα αυτό, το οποίο μεταφέρει σε συνεχή βάση κεφάλαια από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες, δίνοντας ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη.

Χωρίς να θέλουμε να μειώσουμε την σημασία των υπόλοιπων συμμετεχόντων στο χρηματοοικονομικό σύστημα, πρέπει να τονίσουμε τον πρωτεύοντα ρόλο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και δη των τραπεζών. Και αυτό διότι αποτελούν μια από τις κύριες πηγές χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις, δίνουν τη δυνατότητα σε μεμονωμένους μικρούς επενδυτές να έχουν πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές και αποτελούν έναν ισχυρό ρυθμιστή στη διατήρηση της ισορροπίας της οικονομίας.

Η σημαντικότητα της ύπαρξης των τραπεζικών ιδρυμάτων ενισχύεται ακόμη περισσότερο από την ικανότητα τους να αντιμετωπίζουν ένα πολύ σημαντικό

πρόβλημα που εμφανίζεται στις οικονομικές συναλλαγές και αποτελεί εμπόδιο στη δίκαιη πραγματοποίησή τους – την Ασύμμετρη Πληροφόρηση.

Η Ασύμμετρη Πληροφόρηση αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στην χρηματοοικονομική και ιδιαίτερα στον τραπεζικό κλάδο. Η έννοια αυτή εμφανίζεται όταν κατά την πραγματοποίηση μιας συναλλαγής μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων, ο ένας δεν έχει ακριβή εικόνα για την οικονομική κατάσταση του δεύτερου. Το γεγονός αυτό φέρνει σε μειονεκτική θέση το μη σωστά πληροφορημένο μέρος, και συνεπώς η απόφαση που θα πάρει ίσως να μην επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η συναλλαγή αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως δίκαιη. Λόγου χάρη, σε περίπτωση που μια εταιρία αιτείται δανείου, ποιος αν όχι ο ιδιοκτήτης της γνωρίζει καλύτερα την οικονομική της κατάσταση, τα αναμενόμενα έσοδα και γενικός την μελλοντική της πορεία και τα πραγματικά γεγονότα που την οδηγούν τελικά στην λήψη του δανείου.

Η ύπαρξη του προβλήματος της Ασύμμετρης Πληροφόρησης στην αγορά αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην αποτελεσματική και ασφαλή πραγματοποίηση των συναλλαγών. Οι τράπεζες, αλλά και οι απλοί επενδυτές σε μικρότερο βέβαια βαθμό, θα συναντούν αρκετές δυσκολίες στην προσπάθειά τους να ξεχωρίσουν τις καλές επενδυτικές ευκαιρίες. Επίσης πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι οι επενδυτές αλλά και οι τράπεζες αποστρέφονται τον κίνδυνο (risk averse), δηλαδή δεν θα επενδύσουν σε ένα χρεόγραφο εάν ο κίνδυνος που αναλαμβάνουν είναι πολύ μεγαλύτερος από την προσδοκώμενη απόδοση.

Αποτέλεσμα της ύπαρξης της Ασύμμετρης Πληροφόρησης θα είναι πως τα καλής ποιότητας αξιόγραφα θα έχουν υπερτιμηθεί από τους ίδιους τους εκδότες τους, και συνεπώς δεν θα αποτελούν ελκυστική τοποθέτηση για τους επενδυτές. Από την άλλη οι επενδύσεις που ενδεχομένως να έχουν υψηλότερες αποδόσεις θα ενέχουν σημαντικό βαθμό κινδύνου, γεγονός που και πάλι αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για τους επενδυτές.

Συμπερασματικά, η ύπαρξη της Ασύμμετρης Πληροφόρησης λειτουργεί σαν ένας περιοριστικός παράγοντας στη οικονομική ανάπτυξη, εμποδίζοντας την ομαλή λειτουργία της κεφαλαιαγοράς και μειώνοντας τις δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων ακόμα και από τις υγιείς και αξιόπιστες επιχειρήσεις.

Δύο προβλήματα που απορρέουν από την ύπαρξη της Ασύμμετρης Πληροφόρησης και αποτελούν από τη μεριά τους εμπόδιο στη ομαλή λειτουργία της αγοράς κεφαλαίων είναι το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection), και ο Ηθικός Κίνδυνος (Moral Hazard).

Το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection) εμφανίζεται κυρίως πριν τη πραγματοποίηση της συναλλαγής και έχει να κάνει με το κατά πόσο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση να διακρίνουν και να επιλέξουν ανάμεσα σε πιθανούς δανειολήπτες, κατατάσσοντας τους ανάλογα με την πιστοληπτική τους ικανότητα. Οι δανειολήπτες που προσδοκούν σε υψηλές αποδόσεις είναι αυτοί που θα αναλάβουν και μεγαλύτερους κινδύνους, συνεπώς είναι διατεθειμένοι να αποδεχτούν υψηλό κόστος δανεισμού. Μπορεί μεν η τράπεζα να ενδιαφέρεται για μεγαλύτερα έσοδα από τόκους, από την άλλη πλευρά όμως αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό η πιθανότητα μη αποπληρωμής, γεγονός που κατά πάσα πιθανότητα θα την οδηγήσει στο να μη χορηγεί δάνεια καθόλου, εάν δεν είναι εφικτή η διάκριση ανάμεσα σε καλής και κακής πιστοληπτικής ικανότητας δανειολήπτες.

Βλέπουμε πως η ύπαρξη του προβλήματος της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection) αποτελεί εμπόδιο στη ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Μια πρώτη προσπάθεια αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος ήταν η ίδρυση των εταιριών που παρέχουν (επί πληρωμής) πληροφορίες για την πιστοληπτική ικανότητα των εταιριών και τις κατατάσσουν ανάλογα με αυτή¹. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε πως οι πληροφορίες αυτές αφορούν στη πλειοψηφία τους μεγάλες επιχειρήσεις, και δεν μειώνουν το πρόβλημα στη χορήγηση χρηματοδότησης προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Ένα δεύτερο πρόβλημα που απορρέει από τη λειτουργία αυτών των εταιριών είναι το λεγόμενο free-rider problem, σύμφωνα με το οποίο κάποιος επενδυτής το μόνο που κάνουν είναι να ακολουθούν τις επιλογές άλλων επενδυτών, γνωρίζοντας πως οι τελευταίοι έχουν καταβάλλει κάποιο τίμημα και έχουν στη κατοχή τους κάποια επιπλέον πληροφόρηση. Η πληροφορία αυτή όμως θα χάσει μεγάλο μέρος της αξίας της εάν και άλλη επενδυτής ακολουθήσουν την επιλογή του καλά πληροφορημένου επενδυτή, αρκεί να θυμηθούμε τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης – αύξηση ζήτησεως οδηγεί σε αύξηση της τιμής, άρα η επένδυση παύει να είναι ελκυστική. Εάν αυτό συμβαίνει κατ' εξακολούθηση οι εν λόγω εταιρίες δεν θα έχουν κίνητρα για την παραγωγή και πώληση των πληροφοριών.

Στο σημείο αυτό εισέρχεται ο ρόλος των θεσμικών αρχών. Έχοντας θεσπίσει ένα πλαίσιο κανόνων και νομοθετικών ρυθμίσεων υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις να παρέχουν πλήρη και ειλικρινή στοιχεία όσον αφορά την οικονομική τους κατάσταση.

¹ Moody's, Standard & Poor's κ.α.

Βέβαια πρέπει να τονίσουμε στο σημείο αυτό πως είναι πλέον στη κρίση του επενδυτή αν θα εμπιστευτεί τα δημοσιευμένα στοιχεία, καθώς δεν είναι σε θέση να γνωρίζει σε ποιο βαθμό αυτά ανταποκρίνονται στη πραγματικότητα.

Τέλος, πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων στη αντιμετώπιση του προβλήματος της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection). Οι τράπεζες αξιολογούν τον κάθε υποψήφιο δανειολήπτη ξεχωριστά με τα δεδομένα που έχουν συλλέξει οι ίδιες μια και τα δάνεια που χορηγούν δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης στη αγορά, γεγονός που εξαλείφει το free-rider problem. Επιπλέον, αυτό που θα θέλαμε να προσθέσουμε είναι, πως μια επιχείρηση η οποία θεωρήθηκε υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας από μια τράπεζα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει το γεγονός αυτό σαν εργαλείο διαπραγμάτευσης, απαιτώντας καλύτερους ενδεχομένως όρους από μια άλλη τράπεζα.

Η ύπαρξη εμπράγματης εξασφάλισης (υποθήκης), ή η υψηλή θετική καθαρή θέση είναι δύο ακόμα εργαλεία τα οποία από τη μια μειώνουν το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής, καθώς ελαχιστοποιούν σε μεγάλο βαθμό το κίνδυνο μη αποπληρωμής, και από την άλλη οι δανειολήπτες είναι σε θέση να απαιτήσουν καλύτερους όρους δανειοδότησης (π.χ. χαμηλότερο επιτόκιο στα στεγαστικά δάνεια στα οποία υπάρχει η εξασφάλιση του ακινήτου).

Το δεύτερο πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης είναι ο Ηθικός Κίνδυνος (Moral Hazard) και εμφανίζεται μετά τη πραγματοποίηση της συναλλαγής. Το γεγονός από το οποίο απορρέει το πρόβλημα αυτό είναι ότι πολλές φορές οι δανειολήπτες αναλαμβάνουν επενδυτικά σχέδια τα οποία δεν απορρέουν από το σκοπό για το οποίο είχαν αρχικά δανειοδοτηθεί. Ο σκοπός αυτός έχει αλλάξει με την προσδοκία υψηλότερης απόδοσης. Η υψηλή απόδοση όμως, όπως όλοι ξέρουμε, απαιτεί και τη ανάληψη υψηλότερου κινδύνου, και συνεπώς η πιθανότητα χρεοκοπίας ή έστω και μερικής μη αποπληρωμής αυξάνετε σημαντικά. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους όπου οι δανειακές συμβάσεις έχουν τόσο πολύπλοκη μορφή, και προβλέπουν επακριβώς ποιος είναι ο σκοπός και ποιες είναι οι υποχρεώσεις του δανειστή.

Επίσης πολλές φορές η τράπεζα μπορεί να απαιτήσει την ύπαρξη εμπράγματης εξασφάλισης προκειμένου να χορηγήσει το δάνειο ή την συμμετοχή του δανειολήπτη στη επένδυση με ένα ποσοστό δικών του κεφαλαίων, αποτρέποντας έτσι τον δανειολήπτη να αναλάβει δραστηριότητες με υψηλό κίνδυνο, καθώς ο τελευταίος διακινδυνεύει και τα δικά του περιουσιακά στοιχεία. Ένας ακόμη τρόπος

αντιμετώπισης του προβλήματος είναι η συνεχής παρακολούθηση των ενεργειών του δανειστή, γεγονός όμως το οποίο προϋποθέτει μεγάλο κόστος τόσο σε χρήμα όσο και σε χρόνο.

Ένα ακόμη πρόβλημα που απορρέει από το πρόβλημα του Ηθικού Κινδύνου (Moral Hazard) είναι το λεγόμενο principal-agent problem (κόστος αντιπροσώπευσης). Στη πλειοψηφία των περιπτώσεων και ιδίως σε μεγάλες επιχειρήσεις οι διοίκηση και οι ιδιοκτήτες (μέτοχοι) αποτελούν δύο ξεχωριστές ομάδες, τα συμφέροντα των οποίων είναι πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενα. Και αυτό διότι η διοίκηση έχει κίνητρα να ενεργεί προς το συμφέρον της (ακριβά αυτοκίνητα, ταξίδια, κ.α.) και να έχει λιγότερη έννοια για το συμφέρον του μετόχου, που είναι η μεγιστοποίηση των κερδών και της τιμής της μετοχής. Ο έλεγχος και η διαρκής παρακολούθηση όπως άλλωστε προαναφέραμε έχει υψηλό κόστος, οι περιορισμοί και οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται από τα θεσμικά όργανα είναι εν μέρει μόνο αποτελεσματικά, καθώς αφήνουν πάντα κάποιο τρόπο να τους «παρακάμψει» ο έξυπνος manager. Η παρουσία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μειώνει σε σημαντικό βαθμό το πρόβλημα. Οι εταιρίες venture capital, λόγω χάρη, επιβάλλουν την παρουσία εκπροσώπου τους στο διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης την οποία χρηματοδοτούν προκειμένου να ελέγχουν όλες τις ενέργειες της διοίκησης.

2.2 Η Οικονομική Ανάλυση του Θεσμικού Πλαισίου της Χρηματοοικονομικής

Εξετάζοντας κανείς το ισολογισμό ενός τραπεζικού ιδρύματος θα έβλεπε διάφορα είδη από χρηματοοικονομικά προϊόντα, άλλα λιγότερο και άλλα περισσότερο πολύπλοκα, η αποτίμηση των οποίων είναι δύσκολη αλλά και συνάμα απαραίτητη διαδικασία. Και αν από τη πλευρά του παθητικού τα πράγματα απλοποιούνται σε μεγάλο βαθμό με την ύπαρξη σταθερής μορφής δανειακών υποχρεώσεων (σε ονομαστικούς όρους), η αποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού χαρακτηρίζεται από σημαντικές δυσκολίες, λαμβάνοντας υπόψη το συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον.

Ως γνωστό ένα μεγάλο μέρος του ενεργητικού μιας τράπεζας αποτελείται από δάνεια προς νοικοκυριά, επιχειρήσεις, κυβερνήσεις και άλλους φορείς. Συνεπώς ακόμη και με την αυστηρότερη επιλογή πελατών (πελάτες με υψηλή πιστοληπτική ικανότητα), και με τις μεγαλύτερες εξασφαλίσεις για κάθε δάνειο, πάντα υπάρχει η

πιθανότητα μερικής ή ολικής αθέτησης πληρωμής από τη πλευρά του δανειολήπτη. Είναι επακόλουθο πως το γεγονός αυτό θα επηρεάσει την συνολική αξία του δανειακού χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας, συνεπώς και την καθαρή της θέση. Σε ποιο λοιπόν σημείο του ισολογισμού θα πρέπει να εμφανίζεται η απαίτηση από ένα μη αποτελεσματικό δάνειο; Πρέπει να συνεχίσει να λογίζονται ως απαίτηση οι τόκοι σε δάνεια τα οποία δεν εξυπηρετούνται πλέον; Διότι εάν γίνετε αυτό, τότε οι τόκοι αυτοί πηγαίνουν στα έσοδα, φορολογούνται και καταλήγουν σε μερίσματα προς μετόχους. Έσοδα όμως τα οποία μπορεί να μην εισπραχθούν ποτέ από τη τράπεζα.

Σε πολλές χώρες η αποτίμηση των δανείων γίνεται με τη μέθοδο του ιστορικού κόστους (historical cost), σε άλλες αγορές όπου οι διακυμάνσεις είναι πιο έντονες και συχνές οι τρέχουσες αξίες (current values) είναι περισσότερο χρήσιμες, χωρίς να αγνοήσουμε τη δυσκολία που συναντάμε για να τις υπολογίσουμε. Τέλος ο υπολογισμός των αγοραίων αξιών (market values) θα ήταν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, λόγω όμως της μεταβλητότητας της αγοράς και του γεγονότος ότι τα δανειακά προϊόντα είναι πολύ ευάλωτα σε παραμικρή μεταβολή επιτοκίων, η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται μόνο σε εξειδικευμένα χρεόγραφα. Επίσης πολύ σημαντικός παράγοντας στη προσπάθεια αποτίμησης του ενεργητικού μιας τράπεζας είναι και το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί. Αυτό διότι η αστάθεια που χαρακτηρίζει τις περισσότερες αγορές, η ύπαρξη πληθωριστικών πιέσεων, η συνολική οικονομική κατάσταση της χώρας αποτελούν σοβαρά εμπόδια στη διαδικασία αυτή, και ακόμα και με τη χρήση εξελιγμένων στατιστικών και μαθηματικών μοντέλων τα αποτελέσματα μπορεί να απέχουν πολύ από τη πραγματικότητα. Η αποτίμηση γίνεται ακόμη δυσκολότερη σε περιπτώσεις που το μέλλον μιας τράπεζας δεν είναι ευόπινο, καθώς οι αξίες κτήσης θα πρέπει να προσαρμοστούν στις τρέχουσες αξίες.

Απαραίτητη θεωρείται και η προσαρμογή του ισολογισμού στις μεταβολές αυτές, καθώς επίσης θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η προσπάθεια βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης της τράπεζας και η εξάλειψη της αβεβαιότητας που έχει δημιουργηθεί κυρίως από τη μεριά των πιστωτών.

Το πρόβλημα μειώνεται σε μεγάλο βαθμό όταν πρόκειται να αξιολογήσουμε τα χρεόγραφα που είτε έχει εκδώσει μια τράπεζα είτε τα έχει στο χαρτοφυλάκιο της. Ο λόγος είναι ότι συνήθως τα κεφαλαιακά αυτά στοιχεία εξυπηρετούν κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, και στη πλειοψηφία των περιπτώσεων το ίδρυμα δεν προχωρά στη ρευστοποίηση τους πριν τη ημερομηνία λήξης τους. Συνεπώς αυτό που θα ενδιέφερε τη διοίκηση της τράπεζας είναι το ιστορικό κόστος, χωρίς όμως να

αγνοούμε τη τρέχουσα αξία, η οποία θα είναι χρήσιμη σε περιπτώσεις που θα χρειαστεί αν κάποιο από αυτά τα χρεόγραφα ρευστοποιηθεί πριν τη λήξη του.

Τέλος απαραίτητη είναι η ύπαρξη αποτελεσματικού και ουσιαστικού θεσμικού πλαισίου το οποίο να καθορίζει με σαφήνεια τις υποχρεώσεις των ιδρυμάτων για τη σωστή και ειλικρινή παρουσίαση των οικονομικών τους καταστάσεων. Από τη άλλη για τη εφαρμογή και τη παρακολούθηση των παραπάνω καθίστανται απαραίτητοι συχνοί και περιοδικοί έλεγχοι τόσο από τη πλευρά των εξωτερικών ελεγκτών αλλά ακόμη και η ίδια η τράπεζα θα πρέπει να έχει αυστηρούς μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου.

Οι κίνδυνοι στους οποίους είναι εκτεθειμένη μια τράπεζα σχεδόν σε καθημερινή βάση σχετίζονται σχεδόν με όλα τα στοιχεία του ισολογισμού της. Επιτόκια, συνάλλαγμα, ρευστότητα, είναι ορισμένοι μόνο παράγοντες που θα πρέπει να παρακολουθούνται από τη διοίκηση σχεδόν σε καθημερινή βάση. Βέβαια, η διοίκηση είναι αυτή που ουσιαστικά θέτει τα όρια έκθεσης του ιδρύματος σε κάθε μορφής κίνδυνο, η ύπαρξη όμως ενός αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου παίζει καθοριστικό ρόλο όχι μόνο στη παρακολούθηση και έλεγχο αλλά και στη δημιουργία αποτελεσματικού κλίματος που ενισχύει την εμπιστοσύνη των αντισυμβαλλομένων σε αυτό και θέτει τις βάσεις για την δίκαιη πραγματοποίηση των συναλλαγών. Επιπλέον η διεθνοποίηση και η επέκταση λειτουργιών των τραπεζών πέρα από τα σύνορα της εγχώριας οικονομίας καθιστούν απαραίτητη και τη θέσπιση διεθνών κανονισμών με τους οποίους θα πρέπει να εναρμονίζονται όλα τα σοβαρά τραπεζικά ιδρύματα.

Τα όρια που θέτει το θεσμικό πλαίσιο αποσκοπούν στη προστασία των καταθετών αλλά και του συνόλου της οικονομίας από τη απερίσκεπτη ανάληψη κινδύνων από τους τολμηρούς επιχειρηματίες, τη θέσπιση ορίων έκθεσης σε διάφορων ειδών κινδύνους, ποινές σε περιπτώσεις που θεωρηθεί πως οι κίνδυνοι που αναλαμβάνονται είναι εκτός των επιτρεπόμενων ορίων κ.α.

Κάθε στοιχείο του ισολογισμού όμως έχει διαφορετική έκθεση σε κίνδυνο, συνεπώς μια κατάταξη ανάλογα με τον πιθανότητα αθέτησης θα ήταν πολύ χρήσιμη. Ο λόγος είναι πως άλλο κίνδυνο διατρέχει ένα ίδρυμα όταν δανείζει ένα κράτος (μέσω αγοράς ομολόγων) η ακόμη και μια άλλη τράπεζα, από τα δάνεια σε μικρές επιχειρήσεις η ακόμη περισσότερο από τις πράξεις εκτός ισολογισμού (π.χ. Swaps). Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο στις αναπτυσσόμενες η υπανάπτυκτες οικονομίες όπου οι διακυμάνσεις που παρατηρούνται στις αξίες των χρεογράφων απαιτούν πολύ μεγαλύτερες απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας προκειμένου να εναρμονιστούν τα

ιδρύματα αυτά με τους διεθνείς κανονισμούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι τράπεζες μπορούν να χρησιμοποιούν δικά τους μοντέλα μέτρησης κινδύνου (όπως π.χ. το VaR), προκειμένου να αποφύγουν ενδεχόμενη απόκλιση από τους εγχώριους και διεθνείς κανονισμούς.

Ο έλεγχος δεν πρέπει να περιορίζεται στα αξιόγραφα και στις επενδυτικές επιλογές που αναλαμβάνει η διοίκηση ενός τραπεζικού ιδρύματος. Η παρακολούθηση του δανειακού πελατολογίου, προκειμένου να αποφευχθούν χορηγήσεις δανείων σε μεμονωμένα πρόσωπα ή οργανισμούς, οι ανοιχτές θέσεις που έχει η τράπεζα σε κάθε νόμισμα, και επίσης η παρακολούθηση των δεικτών ρευστότητας ειδικά σε περιόδους οικονομικών αναταράξεων είναι από τις σημαντικότερες αρμοδιότητες των ελεγκτικών οργάνων. Επιπλέον οι τράπεζες θα πρέπει να ενθαρρύνονται προκειμένου να διαθέτουν αξιόπιστους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου για να παρακολουθούνται οι ενέργειες τόσο της διοίκησης αλλά και των μεμονωμένων υπαλλήλων. Τέλος ο ελεγκτικός οργανισμός θα πρέπει να έχει την αρμοδιότητα να σταματήσει τη λειτουργία κάποιου ιδρύματος, ή να προτείνει άλλες λύσεις όπως συγχώνευση ή πώληση του όταν κρίνει πως έχουν γίνει σοβαρές παραβάσεις των κανονισμών λειτουργίας.

Συμπερασματικά, αυτό που βλέπουμε είναι πως ο ρόλος των θεσμικών οργάνων είναι όχι μόνο σημαντικός αλλά και πάρα πολύ δύσκολος. Για να βρεθεί η χρυσή τομή ανάμεσα στη προστασία του καταθέτη από τη μια, την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος από την άλλη, και η αποφυγή κανονισμών οι οποίοι το μόνο που θα κάνουν είναι να αυξάνουν την γραφειοκρατία και την υπέρμετρη προσήλωση των τραπεζών σε αυτούς χρειάζεται οργανωμένη και συνολική προσπάθεια, όχι μόνο από το εκάστοτε εγχώριο ελεγκτικό όργανο αλλά από το σύνολο της παγκόσμιας οικονομίας.

2.3 Άλλα Θέματα

Ποιες είναι οι κύριες δραστηριότητες που αναλαμβάνουν οι εποπτικές αρχές σε ένα τραπεζικό σύστημα; Που εστιάζουν, και τι αποσκοπούν.

Καταρχήν, ένας από τους σημαντικότερους ρόλους που αναλαμβάνουν τα εποπτικά όργανα είναι να θεσπίσουν κανονισμούς προκειμένου να περιορίσουν τα όρια κινδύνου που αναλαμβάνουν οι τράπεζες. Όπως θα δούμε παρακάτω τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν επιπλέον κίνητρα να αναλαμβάνουν περισσότερους

κινδύνους, προσδοκώντας σε ανάλογες αποδόσεις. Η μη επιτυχής όμως κατάληξη των στρατηγικών αυτών μπορεί να αποφέρει σημαντικές απώλειες, ακόμα και χρεοκοπία, γεγονός που οδηγεί σε μεγάλες ζημιές για την τράπεζα αλλά και για τους καταθέτες.

Οι τράπεζες επίσης είναι σε θέση να αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους και σε μη χρηματοοικονομικούς κλάδους, γεγονός που επιβάλλει την θέσπιση συγκεκριμένων κανονισμών που προϋποθέτουν την διακράτηση υψηλότερων κεφαλαίων. Το γεγονός αυτό λειτουργεί σαν μια επιπλέον δικλείδα ασφαλείας για την προστασία των ιδίων των τραπεζών από την ανάμειξη τους σε κλάδους στους οποίους δεν είναι εξειδικευμένοι.

Τέλος θα πρέπει οι εποπτικές αρχές να είναι σε θέση με τον ένα ή άλλο τρόπο να τιμολογούν τις δραστηριότητες τις τράπεζας που ενέχουν κίνδυνου, και να επιβάλλουν κυρώσεις στα ιδρύματα εκείνα τα οποία αναλαμβάνουν δραστηριότητες που εμπεριέχουν υψηλό κίνδυνο.

Η εποπτική διαδικασία γίνεται ακόμα δυσκολότερη σε αναπτυσσόμενες ή σε υπό ανάπτυξη οικονομίες, όπου τόσο το χρηματοοικονομικό περιβάλλον καθώς και το πολιτικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από μεγάλη αστάθεια. Τα προβλήματα που μπορούν να παρουσιαστούν στις οικονομίες αυτές από τραπεζικές κρίσεις έχουν πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στην γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας.

Γεγονός είναι ότι στις οικονομίες αυτές το νομικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται η οικονομία, άρα και το τραπεζικό σύστημα, έχει αρκετές ατέλειες, γεγονός που δημιουργεί σημαντικά εμπόδια στην προσπάθεια των τραπεζών να ανακτήσουν τις απώλειες τους από μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Για τους λόγους αυτούς τα εποπτικά μέτρα στις οικονομίες αυτές θα πρέπει να έχουν πολύ αυστηρότερους όρους αλλά και την υποστήριξη των θεσμικών αρχών όσον αφορά την κατάλληλη εφαρμογή τους. Από την πλευρά τους, τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει να ακολουθούν μια πολιτική διατήρησης υψηλών ποσοστών κεφαλαιακής επάρκειας σαν ένα επιπλέον εργαλείο άμυνας για την αντιμετώπιση δυσμενών οικονομικών καταστάσεων.

Η εποπτική διαδικασία ενός τραπεζικού ιδρύματος αναφέρεται τόσο σε εξωτερικά όσο και σε εσωτερικά όργανα ελέγχου. Είναι πολύ σημαντικός ο διαχωρισμός των δύο αυτών ελεγκτικών οργάνων καθώς επίσης και ο ρόλος του κάθε ενός.

Οι εκάστοτε εποπτικές αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να έχουν μια ικανοποιητική εικόνα της κατάστασης μιας τράπεζας προκειμένου να προλάβουν ενδεχόμενες δυσμενείς εξελίξεις.

Η εναρμόνιση με τους υπάρχοντες κανονισμούς, η πρόβλεψη ενδεχόμενων προβλημάτων και η ανάληψη πρωτοβουλιών για την επίλυση τους, η αξιολόγηση δεδομένων και αγοραίων αξιών είναι ορισμένες από τις ενέργειες που αναλαμβάνονται από την πλευρά των εποπτικών οργάνων. Για τον σκοπό αυτό έχουν στη διάθεση τους τις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων, τις ταμειακές ροές και τις καταστάσεις κερδών-ζημιών και άλλα δεδομένα.

Από την άλλη η αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης μια τράπεζας από τις εκάστοτε ελεγκτικές αρχές, μπορεί να γίνει με την χρήση ευρέως αποδεκτών μοντέλων διαβάθμισης πιστοληπτικής ικανότητας όπως τα γνωστά CAMEL ratings. Η μεθοδολογία CAMEL χρησιμοποιείται στην αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας, της ποιότητας των αξιόγραφων που έχει στο χαρτοφυλάκιο της μια τράπεζα, τα κέρδη, τα επίπεδα ρευστότητας και την επάρκεια στον τομέα της διοίκησης και εσωτερικού ελέγχου.

Τέλος πρέπει να τονίσουμε την σημαντικότητα των περιοδικών ελέγχων. Το οικονομικό περιβάλλον, ειδικά στην εποχή μας, χαρακτηρίζεται από μεγάλη μεταβλητότητα των χρηματοοικονομικών μεγεθών και τιμών ο ετήσιος έλεγχος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως επαρκής

Εξίσου όμως σημαντικός είναι και ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου. Με τις μεγάλες καινοτομίες που έχουν παρουσιαστεί στον τραπεζικό χώρο όσον αφορά τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα αλλά και τις σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις, η διάρθρωση του χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας μπορεί να αλλάξει σχεδόν άμεσα. Αυτό όμως συνεπάγεται και ανάλογη μεταβολή του κινδύνου στον οποίο θα είναι πλέον εκτεθειμένη.

Η ύπαρξη λοιπόν ενός εξειδικευμένου και κατάλληλα εκπαιδευμένου τμήματός εσωτερικού ελέγχου αλλά και τμήματος διαχείρισης κινδύνου κρίνεται πλέον αναγκαία και απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού ιδρύματος, αλλά και την συμμόρφωση του με τους κανονισμούς των εποπτικών αρχών.

Συνοψίζοντας στο σημείο αυτό θα θέλαμε να προσθέσουμε ότι ο ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να προστατεύουν το τραπεζικό σύστημα στο σύνολο του παρά κάθε τράπεζα μεμονωμένα, χωρίς όμως να παραβλέπουμε και την προστασία που θα

πρέπει να παρέχει στους απλούς καταθέτες, οι οποίοι ως γνωστό δεν έχουν την δυνατότητα αλλά ούτε και την ικανότητα να ελέγχουν τις ενέργειες των διοικήσεων των τραπεζών.

3. Βασιλεία II – Περιγραφή της Συνθήκης

3.1 Ανασκόπηση της Συνθήκης

Η επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία ιδρύθηκε το 1974 από τους διοικούντες των κεντρικών τραπεζών των κρατών-μελών του λεγόμενου «Group of 10» (G-10). Έχει μόνιμη έδρα στη Βασιλεία της Ελβετίας, όπου και πραγματοποιούνται οι περιοδικές συναντήσεις τόσο των μελών των κεντρικών τραπεζών όσο και των υπόλοιπων τραπεζικών εποπτικών αρχών από τα κράτη-μέλη του G-10.

Οι λόγοι που οδήγησαν στη αρχική σύσταση της επιτροπής ήταν οι σημαντικές μεταβολές που υπήρξαν στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό στερέωμα με την έξαρση της μεταβλητότητας στις διεθνείς αγορές που παρατηρήθηκε μετά και την κατάρρευση του διεθνούς συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods. Επιπλέον, παρατηρήθηκε μεγάλη ευαισθησία των τραπεζικών ιδρυμάτων στις μεγάλες μεταβολές επιτοκίων, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, όπου στο τέλος της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980 παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός πτωχεύσεων για τα λεγόμενα Savings & Loans Institutions (S&Ls).

Τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα αυτά είχαν σαν κύριο σκοπό την λήψη αποταμιεύσεων των καταθετών από τη μία και την χορήγηση στεγαστικών δανείων άλλη. Είχαν αναπτύξει μεγάλη δύναμη στην χρηματαγορά των ΗΠΑ την περίοδο εκείνη εξαιτίας της ανεκτικής πολιτικής που ακολουθούσαν προς αυτά οι προηγούμενες κυβερνήσεις της χώρας.

Η επέκταση αυτή όμως τους προκάλεσε σημαντικά προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό χώρο των ΗΠΑ. Πολλοί από τους διοικούντες των "S&Ls" δεν είχαν την κατάλληλη εκπαίδευση ούτε και την απαραίτητη εξειδίκευση στον τομέα της διαχείρισης κινδύνων. Επίσης η ραγδαία ανάπτυξη τους προκάλεσε και ανάλογη έξαρση των στεγαστικών δανείων. Ο συνδυασμός των δύο αυτών γεγονότων είχε σαν άμεση συνέπεια την επέκτασή τους σε νέους, περισσότερο πολύπλοκους τομείς,

χωρίς όμως την ανάλογη προσαρμογή του εποπτικού πλαισίου, και αυτό διότι οι αρχές οι οποίες είχαν υπό την εποπτεία τους τα S&Ls δεν είχαν την απαραίτητη εξειδίκευση ούτε και την εμπειρία να αντιμετωπίσουν τα νέα δεδομένα.

Η κατάσταση χειροτέρευσε ακόμα περισσότερο με την ύπαρξη του προβλήματος του Ηθικού Κινδύνου, η εμφάνιση του οποίου οφείλονται στο "safety net". Γεγονός το οποίο έδινε επιπλέον κίνητρα στις διοικήσεις των S&Ls να αναλαμβάνουν μεγαλύτερους κινδύνους.

Συνέπεια αυτών των εξελίξεων και μιας ιστορικής συγκυρίας (αύξηση επιτοκίων την περίοδο 1979–1981, και σημαντική οικονομική κρίση την περίοδο 1981–1982 αποτέλεσμα των προσπαθειών της Federal Reserve για την μείωση του πληθωρισμού), ήταν η μεγέθυνση του προβλήματος του Ηθικού Κινδύνου. Και ο λόγος είναι πως η αύξηση επιτοκίων συνεπαγόταν και αύξηση του κόστους των κεφαλαίων για τα S&Ls, γεγονός το οποίο δεν αντισταθμιζόταν από την ανάλογη αύξηση των κερδών, καθώς τα περισσότερα δάνεια είχαν μακροχρόνιο ορίζοντα και είχαν χορηγηθεί με σταθερά επιτόκια. Το αποτέλεσμα ήταν πολλά S&Ls να πτωχεύσουν την περίοδο 1981-1982, και οι απώλειες τους να φτάνουν το δραματικό ποσό των 10 δις δολαρίων. Περισσότερα από το 50% των S&Ls κατέστησαν ζημιογόνα και μέχρι το τέλος του 1982 χρεοκόπησαν.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την αναφορά αυτή είναι ότι οι σημαντικές εξελίξεις που παρουσιάζονται στον χρηματοοικονομικό χώρο, η ανεπάρκεια του θεσμικού πλαισίου, αλλά και ορισμένες ιστορικές συγκυρίες δίνουν σημαντική ώθηση στα προβλήματα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, με δραματικά αποτελέσματα τόσο για τα ίδια τα τραπεζικά ιδρύματα όσο και για τους καταθέτες.

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και η διεθνοποίηση των τραπεζικών ιδρυμάτων οδήγησαν στη ανάγκη ύπαρξης ενός κοινού θεσμικού πλαισίου για τα τραπεζικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται πλέον και πέρα από τα εθνικά σύνορα. Και αυτό διότι οι κανονισμοί της κεφαλαιακής επάρκειας για τα τραπεζικά ιδρύματα διαφέρουν από χώρα σε χώρα και πλέον δεν ήταν ξεκάθαρο σε ποιο καθεστώς υπάγεται μια τράπεζα που διατηρεί υποκαταστήματα και εκτός των συνόρων της χώρας της. Εάν δηλαδή θα πρέπει να εφαρμόζει τους κανονισμούς που ισχύουν στη χώρα που διατηρεί το υποκατάστημα η εάν θα έχει τη δυνατότητα να εξακολουθεί να εφαρμόζει τους κανονισμούς στον τομέα της κεφαλαιακής επάρκειας, της χώρας όπου και εδρεύει.

Συνεπώς, η ανάγκη για την επαρκή φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων σε συνάρτηση με την ολοένα και μεγαλύτερη διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων τους σε περιβάλλον όπου κυριαρχούσε η αστάθεια μακροοικονομικών μεγεθών, κατέστησαν αναγκαία την ύπαρξη διεθνούς συνεργασίας και αλληλοβοήθειας των εποπτικών αρχών για την εξασφάλιση της διεθνούς σταθερότητας και την αποφυγή η και πρόληψη κρίσεων.

Η 2^η συνθήκη της Βασιλείας αποτελεί μια αναθεωρημένη έκδοση της συνθήκης του 1988, και δίνει περισσότερη έμφαση στη έννοια του κινδύνου και της κεφαλαιακής επάρκειας. Ο πρωταρχικός στόχος της Επιτροπής της Βασιλείας προκειμένου να αναθεωρήσει τη συνθήκη του 1988, ήταν να δημιουργήσει ένα πλαίσιο το οποίο θα ενδυναμώσει της ακεραιότητα και τη σταθερότητα του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. Η βασική αρχή είναι η τήρηση των ελάχιστων ορίων κεφαλαιακής επάρκειας από τα τραπεζικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται διεθνώς και περιορισμοί στα όρια κινδύνων που αναλαμβάνουν. Δεν αποτελεί πανάκεια η αποδοχή και εφαρμογή της συνθήκης, καθώς η συνθήκη παρέχει μια σειρά από επιλογές όσον αφορά τις απαιτήσεις κεφαλαίων για πιστωτικό κίνδυνο, και δίνει τη δυνατότητα στις ελεγκτικές αρχές να επιλέξουν τη προσέγγιση την οποία θεωρούν ως τη καταλληλότερη για τα δικά τους μεγέθη.

Δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός πως αναγνωρίζεται ο σημαντικός ρόλος που έχουν οι εγχώριες ελεγκτικές αρχές, και πως θεωρείται απαραίτητη η συνεχής επικοινωνία και συνεργασία των εγχώριων και ξένων θεσμικών αρχών στη προσπάθεια για συνεχή και στενή παρακολούθηση του κατά πόσο εφαρμόζονται τα συγκεκριμένα μέτρα. Και αυτό διότι η συνθήκη εφαρμόζεται όχι μόνο για τα τραπεζικά εκείνα ιδρύματα που έχουν διεθνή προσανατολισμό, αλλά επίσης σκοπός της Επιτροπής είναι η αποδοχή της συνθήκης και από τις υπόλοιπες τράπεζες που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στον εγχώριο χώρο. Στην Ελλάδα βέβαια, υπάρχουν πολλές τράπεζες που είναι σχετικά μικρού μεγέθους. Κατά συνέπεια η υιοθέτηση της συνθήκης, και της μεθοδολογίας που προτείνει η συνθήκη, θα ενέχει σημαντικά κόστη σε ανθρώπινο δυναμικό, οργάνωση, πληροφοριακά συστήματα. Επομένως σε πρώτη φάση οι τράπεζες αυτού του μεγέθους θα πρέπει να εξετάσουν εάν και κατά πόσο θα είναι συμφέρουσα για αυτές η αποδοχή της συνθήκης.

Τέλος, μείζονος σημασίας είναι και το γεγονός πως ο σχεδιασμός της συνθήκης έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε να αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές στη πορεία του χρόνου εάν οι συνθήκες στη αγορά

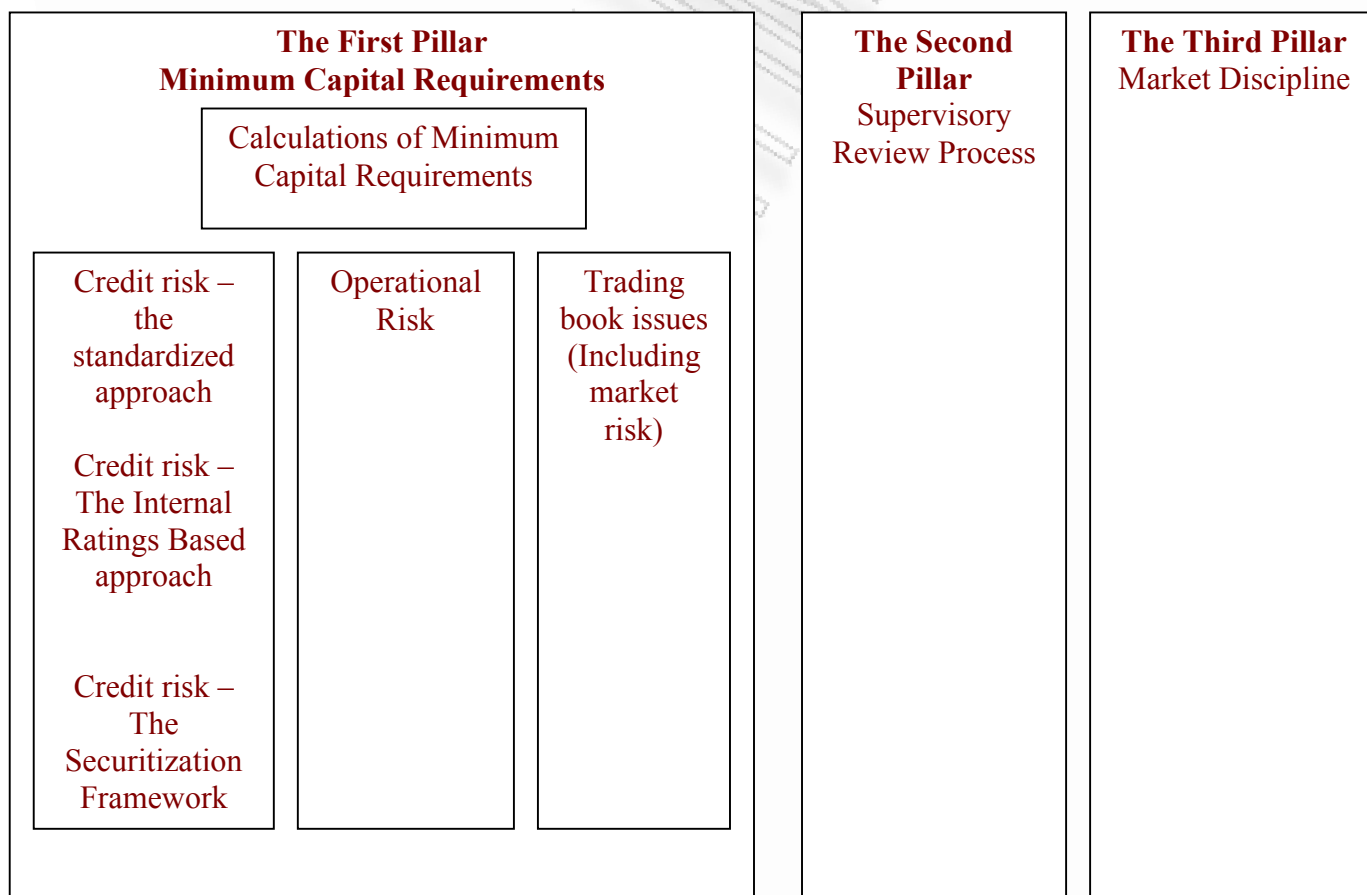
αλλάξουν δραματικά, γεγονός που θα της επιτρέψει να ακολουθεί τις εξελίξεις αυτές κυρίως σε θέματα διαχείρισης κινδύνου.

Η συνθήκη λοιπόν καθορίζει ποιο είναι το ελάχιστο ύψος των κεφαλαίων που θα πρέπει να διακρατεί ένα τραπεζικό ίδρυμα προκειμένου να διατηρεί ικανοποιητικά επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας, και ποια είναι τα όρια κινδύνου που είναι σε θέση να αναλάβει.

Η συνθήκη στηρίζεται σε τρεις αλληλένδετους πυλώνες με μεγαλύτερη έμφαση ίσως στον πρώτο πυλώνα, χωρίς να αγνοήσουμε την σημαντικότητα και των άλλων δύο. Οι τρεις αυτοί πυλώνες συμβάλλουν στην εξασφάλιση αξιοπιστίας και ασφάλειας όλου του τραπεζικού συστήματος. Συνοπτικά οι συνθήκη έχει την μορφή που παρουσιάζετε στο παρακάτω πίνακα:

- 1^{ος} Πυλώνας – απαιτήσεις ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας
- 2^{ος} Πυλώνας – διαδικασία ελεγκτικής επιθεώρησης της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων
- 3^{ος} Πυλώνας – πειθαρχία της αγοράς

Πίνακας 1².

² International Convergence of Capital Measurement and Capital standards (σελ. 6)

3.2 Πυλώνας Ι – Ελάχιστες Απαιτήσεις Κεφαλαιακής Επάρκειας

Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στον τρόπο υπολογισμού των ελάχιστων ορίων κεφαλαιακής επάρκειας που επιβάλλονται στις τράπεζες για την κάλυψη των εξής μορφών κινδύνου:

- πιστωτικός κίνδυνος
- κίνδυνος αγοράς
- λειτουργικός κίνδυνος

3.2.1 Πιστωτικός Κίνδυνος – Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach)³.

Η πρώτη μέθοδος που προτείνεται για τη μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας έναντι πιστωτικού κινδύνου είναι η Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach). Η μέθοδος αυτή θεωρείται ως η απλούστερη από τις προτεινόμενες και αναμένεται να υιοθετηθεί από τα περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα.

Ο σκοπός του πρώτου πυλώνα είναι να υπολογίζει το τραπεζικό ίδρυμα το ελάχιστο ύψος κεφαλαίων έναντι του πιστωτικού κινδύνου. Η Τυποποιημένη Προσέγγιση εστιάζεται στις μεταβολές του πιστωτικού κινδύνου και παράλληλα παρέχει στα τραπεζικά ιδρύματα ένα σύνολο από τεχνικές για την μείωση του.

Γνωρίζουμε ότι η χορήγηση δανείων από τα τραπεζικά ιδρύματα προϋποθέτει μια ποσοστιαία διακράτηση κεφαλαίων. Αυτό σημαίνει πως για να χορηγήσει μια τράπεζα ένα δάνειο ύψους €100.000 θα πρέπει να φροντίσει να διαθέτει στο ενεργητικό της ένα ελάχιστο ποσοστό επί του ποσού αυτού, έστω 10% δηλ. €10.000. Η διακράτηση όμως αυτών των κεφαλαίων εμπεριέχει κόστος για την τράπεζα, καθώς δεν είναι σε θέση να τα εκμεταλλευτεί το ποσό αυτό με τον αποδοτικότερο τρόπο. Το ποσοστό λοιπόν της διακράτησης των κεφαλαίων επηρεάζει άμεσα τόσο το κόστος χρηματοδότησης, όσο και την τιμολόγηση των πιστωτικών προϊόντων του τραπεζικού ιδρύματος.

Οι συντελεστές στάθμισης υπολογίζονται κατ' αναλογία του σταθμισμένου έναντι του κινδύνου ενεργητικού τους. Σύμφωνα με την Τυποποιημένη Προσέγγιση το βασικό κριτήριο για τον υπολογισμό των συντελεστών στάθμισης πιστωτικού

³ International Convergence of Capital Measurement and Capital standards – Παρ: 50-210

κινδύνου είναι η διάκριση μεταξύ των χωρών μελών και μη του ΟΟΣΑ⁴, και στο πλαίσιο αυτό χρησιμοποιούνται οι αξιολογήσεις από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης.

Οι οργανισμοί αυτοί ονομάζονται External Credit Assessment Institutions (ECAI), και προκειμένου να γίνονται αποδεκτές οι αξιολογήσεις τους, θα πρέπει να πληρούν τα παρακάτω κριτήρια και να υπόκεινται στον έλεγχο των εκάστοτε εθνικών ελεγκτικών αρχών. Τα κριτήρια που θα πρέπει να ικανοποιούν είναι:

- Αντικειμενικότητα (Objectivity)
- Ανεξαρτησία (Independence)
- Διαφάνεια /Διεθνής διαθεσιμότητα (International Access/Transparency)
- Ελεύθερη πρόσβαση στη μεθοδολογία που χρησιμοποιείτε (Disclosure)
- Επαρκή κεφάλαια (Resources)
- Αξιοπιστία (Credibility)

Δηλαδή ένα ECAI θα πρέπει να είναι ένας ανεξάρτητος από πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες οργανισμός, με διαφανείς και αξιόπιστες διαδικασίες. Επίσης θα πρέπει και οι πληροφορίες που παρέχει να είναι διαθέσιμες σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Από την άλλη, οι ίδιες οι τράπεζες χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές στη προσπάθεια τους να μειώσουν το πιστωτικό κίνδυνο που αναλαμβάνουν όπως εμπράγματα υποθήκες, δάνεια με εγγύηση μετρητών και χρεογράφων, εγγύηση τρίτου προσώπου και η χρησιμοποίηση παράγωγων προϊόντων για αντιστάθμιση. Βέβαια για την εφαρμογή όλων αυτών των μεθόδων θα πρέπει η τράπεζα να έχει άριστα δομημένες νομικές υπηρεσίες και τυποποιημένες διαδικασίες που θα εφαρμόζονται στο άρτιο από το σύνολο του προσωπικού της.

Για την κάθε κατηγορία των χορηγήσεων που έχει στο χαρτοφυλάκιο της μια τράπεζα ορίζονται συντελεστές στάθμισης. Προφανώς η υψηλότερη κατάταξη στην βαθμίδα της πιστοληπτικής ικανότητας θα ορίζει και χαμηλότερο συντελεστή στάθμισης.

Το προτεινόμενο πλαίσιο για τη αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας έχει τις εξής διαβαθμίσεις:

Αξιολόγηση πιστοληπτικής Ικανότητας	AAA έως AA-	A+ έως A-	BBB+ έως B-	BB+ έως B-	Κάτω από B-	Μη αξιολογήσιμες
-------------------------------------	-------------------	-----------------	----------------	------------------	----------------	---------------------

⁴ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανασυγκρότησης

Συνοπτικά οι συντελεστές στάθμισης περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα:

Συνοπτική Περιγραφή Συντελεστών Στάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου ⁵						
	Προτεινόμενο Πλαίσιο					
	AAA έως AA-	A+ έως A-	BBB έως BBB-	BB+ έως B-	κάτω από B-	Μη αξιολογημένες
Κράτη και Κεντρικές Τράπεζες	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Πιστωτικά Ιδρύματα και Χρηματοπιστηριακές Εταιρίες	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Εταιρίες	20%	50%	100%	100%-150%	150%	100%
Προϊόντα Τιτλοποίησης	20%	50%	100%	150%	#	#

Ένα δεύτερο σημαντικό χαρακτηριστικό της Τυποποιημένης Προσέγγισης είναι οι προτεινόμενες τεχνικές για τη μείωση του πιστωτικού κινδύνου. Το πιστωτικό ίδρυμα έχει στη διάθεσή του διάφορα είδη χρηματοοικονομικών εργαλείων για να μειώσει το πιστωτικό κίνδυνο και επομένως και τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που σχετίζονται με αυτό. Εξασφαλίσεις όπως ακίνητα, μετρητά, αξιόγραφα, εγγυήσεις ενός τρίτου αντισυμβαλλόμενου, αντισταθμιστικές θέσεις σε παράγωγα αξιόγραφα είναι τα κυριότερα εργαλεία που έχει στη διάθεση του το πιστωτικό ίδρυμα.

Ειδικά για τη μεταχείριση των χρηματοοικονομικών εξασφαλίσεων χρησιμοποιούνται ευρέως δύο τεχνικές:

- Η Απλή Προσέγγιση (The Simple Approach)
- Η Ευρεία Προσέγγιση (Comprehensive Approach)

Σύμφωνα με την Απλή Προσέγγιση η εξασφάλιση θα πρέπει να δεσμευτεί για όλη την χρονική διάρκεια της υφιστάμενης έκθεσης και θα πρέπει να αποτιμάται τουλάχιστο κάθε έξι μήνες.

Από την άλλη μεριά στην Ευρεία Προσέγγιση χρησιμοποιούνται συντελεστές προεξόφλησης (haircut) για τη προεξόφληση της τρέχουσας αξίας της εξασφάλισης,

⁵ Ενδεικτική χρήση κλίμακας αξιολόγησης του οίκου Standard & Poor's.

προκειμένου το πιστωτικό ίδρυμα να προστατευτεί από ενδεχόμενες διακυμάνσεις της αξίας της απαίτησης ή της εξασφάλισης. Η συνθήκη παρέχει δύο τρόπους υπολογισμού των συντελεστών αυτών:

- α) την τυποποιημένη εποπτική μέθοδο⁶ και
- β) την εσωτερική μέθοδο εκτίμησης από το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα⁷.

3.2.2 Πιστωτικός κίνδυνος – Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach).

Η δεύτερη προσέγγιση που αναφέρεται στη συνθήκη για το υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας για τον πιστωτικό κίνδυνο είναι τα Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach or IRB). Σύμφωνα με τη προσέγγιση αυτή, δίνεται η δυνατότητα στα πιστωτικά ιδρύματα να αναπτύξουν δικά τους μοντέλα μέτρησης πιστοληπτικής ικανότητας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την χρήση εσωτερικών μοντέλων μέτρησης αποτελεί η αποδοχή τους από τις εποπτικές αρχές.

Τα πιστωτικά ιδρύματα που χρησιμοποιούν τη μέθοδο αυτή εκτιμούν τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας για το ύψος του κινδύνου που αναλαμβάνουν χρησιμοποιώντας δικές τους προσεγγίσεις για τα βασικά συστατικά κινδύνου, δηλαδή την Πιθανότητα Χρεοκοπίας (Probability of Default), την Απώλεια με Δεδομένη την χρεοκοπία (Loss Given Default), την Έκθεση σε Χρεοκοπία (Exposure at Default), και τη Διάρκεια (Maturity).

Η μεθοδολογία αυτή αποτελεί πολύ σημαντική καινοτομία της Συνθήκης και στην ουσία δίνει την δυνατότητα σε κάθε τραπεζικό ίδρυμα να κάνει τον υπολογισμό για το ύψος της κεφαλαιακής επάρκειας βασιζόμενο σε κάποιο εσωτερικό μοντέλο που έχει αναπτύξει και που έχει τύχει αποδοχής από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές.

Ο κοινός παράγοντας για την μεθοδολογία αυτή είναι ο διαχωρισμός των επισφαλειών σε αναμενόμενες (expected loss EL) και έκτακτες (unexpected loss UL) και η κάθε εκτίμηση αναφέρεται στην πιθανότητα απώλειας μέσα σε ένα έτος.

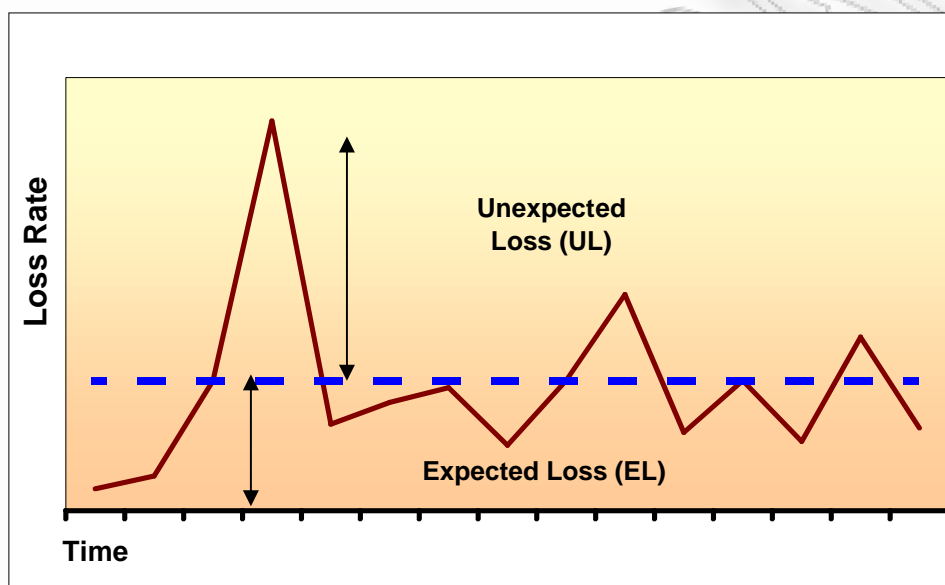
Όπως προαναφέραμε είναι αδύνατος ο εκ των προτέρων υπολογισμός των αναμενόμενων απωλειών που θα γίνουν μέσα στο διάστημα ενός έτους. Μπορεί όμως

⁶ International Convergence of Capital Measurement and Capital standards – παρ: 169-175

⁷ International Convergence of Capital Measurement and Capital standards – παρ: 154-168,176.

να γίνει μια πρόβλεψη για την πιθανότητα μέσης αθέτησης βασιζόμενη σε ένα μέσο επίπεδο απωλειών που έχουν πραγματοποιηθεί στις παρελθούσες χρήσεις.

Στο παρακάτω διάγραμμα η διακεκομμένη γραμμή εκφράζει τις Αναμενόμενες Ζημιές και οι αποκλίσεις από την γραμμή αυτή είναι οι Απρόβλεπτες Ζημιές⁸.

Η ύπαρξη των Αναμενόμενων Απωλειών θεωρείται πλέον δεδομένη από τα τραπεζικά ιδρύματα και η αντιμετώπιση τους γίνεται μέσω των προβλέψεων αλλά και του συνυπολογισμού τους στην τιμολόγηση των πιστωτικών προϊόντων.

Από την άλλη μεριά, οι μη Αναμενόμενες ή Έκτακτες Απώλειες δεν είναι συχνές στην πάροδο του χρόνου, η εμφάνισή τους όμως μπορεί να είναι αρκετά επιζήμια για κάθε τραπεζικό ίδρυμα και μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε χρεοκοπία του (ας θυμηθούμε την περίπτωση της Βρετανικής τράπεζας Barings).

Για την κατάλληλη αντιμετώπιση των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σε κάθε αγορά, αλλά και την ιδιομορφία του κάθε χαρτοφυλακίου μιας τράπεζας, η Επιτροπή δίνει την ευχέρεια σε κάθε τραπεζικό ίδρυμα να εφαρμόζει διαφορετικά συστήματα εσωτερικής διαβάθμισης, ανάλογα βέβαια και με το είδος του αντισυμβαλλομένου. Ο βασικός διαχωρισμός των αξιόγραφων που έχει στο χαρτοφυλάκιο της η τράπεζα γίνεται στις εξής κατηγορίες:

- Επιχειρήσεις (Corporate)
- Χώρες (Sovereign)
- Τράπεζες (Bank)

⁸ “An explanatory note on the Basel II IRB risk weight functions (07/2005)” – Διάγραμμα -1 Σελ. 2

- Πελάτες Λιανικής (Retail banking)
- Συμμετοχές (Equity)
- Χρηματοδοτήσεις Έργων (Project finance)

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι στη κατηγορία των Επιχειρήσεων (Corporate) περιλαμβάνονται χρηματοδοτήσεις για μεγάλα έργα (εργοστάσια, ορυχεία), αγορά παγίου εξοπλισμού, εμπορευμάτων, δανειοδοτήσεις σε εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και άλλα. Ακόμα, η κατηγορία των Συμμετοχών (Equity) περιλαμβάνει τόσο δάνεια σε ιδιώτες (προσωπικά, πιστωτικές κάρτες, στεγαστικά), όσο και δάνεια σε μικρές επιχειρήσεις (κάτω του ενός εκατομμυρίου ευρώ).

Η υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου εσωτερικού μοντέλου από το πιστωτικό ίδρυμα, όπως άλλωστε προαναφέραμε, απαιτεί τη πλήρη αποδοχή του από τις εποπτικές αρχές. Συνεπώς το μοντέλο αυτό θα πρέπει να προσεγγίζει κατάλληλα το κάθε στοιχείο που εκτίθεται σε κίνδυνο. Επιπλέον το μοντέλο αυτό θα πρέπει να ελέγχεται περιοδικά για τη καταλληλότητα και τη συνέπεια στη τήρηση της μεθοδολογίας σε βάθος χρόνου.

Κάθε κατηγορία των αξιόγραφων που εξετάζονται υπό το πρίσμα της προσέγγισης αυτής χαρακτηρίζεται από τρία βασικά σημεία:

- Τα συστατικά του κινδύνου (Risk components)

Αναφέρονται στις εκτιμήσεις των παραμέτρων του κινδύνου.

- Οι συντελεστές στάθμισης κινδύνου (Risk-weight functions)

Είναι οι τρόποι με τους οποίους εκτιμούνται οι παράμετροι κινδύνου.

- Ελάχιστες απαιτήσεις (Minimum requirement)

Ορίζονται τα ελάχιστα όρια που πρέπει να τηρεί μια τράπεζα προκειμένου να εφαρμόζει τη μέθοδο αυτή.

Τέλος οι δύο εναλλακτικές μέθοδοι που προτείνονται από τη επιτροπή για τη εφαρμογή της προσέγγισης αυτή είναι:

- Θεμελιώδη Προσέγγιση (Foundation Approach)
- Προηγμένη Προσέγγιση (Advanced Approach)

Σύμφωνα με τη Θεμελιώδη Προσέγγιση το πιστωτικό ίδρυμα χρησιμοποιεί εσωτερικό μοντέλο για τη εκτίμηση της Πιθανότητας Χρεοκοπίας (Probability of Default) και για τα υπόλοιπα συστατικά του κινδύνου χρησιμοποιεί δεδομένα που παρέχονται από τις εποπτικές αρχές. Αντίθετα σύμφωνα με την Προηγμένη Προσέγγιση η τράπεζα χρησιμοποιεί κυρίως δικές τις προσεγγίσεις για την εκτίμηση όλων των συστατικών κινδύνου. Η επιτροπή θέτει σαν βασικό κανόνα να

χρησιμοποιούνται και για τις δύο προσεγγίσεις συντελεστές στάθμισης που δίνονται στη συνθήκη για τον υπολογισμό των απαιτήσεων κεφαλαιακής επάρκειας.

Εάν λοιπόν ένα τραπεζικό ίδρυμα αποφασίσει να χρησιμοποιήσει τη μεθοδολογία της IRB αυτό θα σημαίνει και την εφαρμογή της μεθόδου αυτής σε όλο το όμιλο. Είναι προφανές πως η άμεση επέκταση της μεθόδου και στις υπόλοιπες οργανικές μονάδες του ομίλου πιθανόν να είναι αρκετά δύσκολη και χρονοβόρα. Η Επιτροπή αναγνωρίζοντας τη δυσκολία αυτή, επιτρέπει τη σταδιακή εφαρμογή της μεθόδου από τα πιστωτικά ιδρύματα, με τη προϋπόθεση όμως της υποβολής ενός συγκεκριμένου και εφαρμόσιμου σχεδίου, το οποίο πάντα θα πρέπει να έχει την έγκριση των εποπτικών αρχών.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας από ένα πιστωτικό ίδρυμα αποτελεί η πλήρωση συγκεκριμένων ελάχιστων απαιτήσεων που τίθενται από τη Συνθήκη. Τα κριτήρια αυτά αναφέρονται τόσο στη Θεμελιώδη όσο και στη Προηγμένη Προσέγγιση. Το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να εναρμονιστεί με τις ελάχιστες απαιτήσεις που θέτονται από την Επιτροπή τόσο στη αρχή της ένταξης του στο συγκεκριμένο μοντέλο όσο και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του.

Εάν για κάποιο χρονικό διάστημα κάποια τράπεζα αποκλίνει από τα κριτήρια που έχουν τεθεί τότε θα πρέπει να υποβάλλει ένα σχέδιο για τη σύγκλιση, το οποίο θα πρέπει να έχει αποδεχθεί από τις ελεγκτικές αρχές. Σε αντίθετη περίπτωση οι εποπτικές αρχές θα επανεξετάσουν το ενδεχόμενο εάν και κατά πόσο θα συνεχίζει το συγκεκριμένο ίδρυμα να εφαρμόζει τη μεθοδολογία IRB.

3.2.3 Πιστωτικός Κίνδυνος – Πλαίσιο Τιτλοποίησης (Securitization framework).

Το μέρος αυτό της συνθήκης αναφέρεται στο υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας για το πιστωτικό κίνδυνο που έχει το πιστωτικό ίδρυμα από τις πράξεις τιτλοποίησης. Εδώ έχουμε τον διαχωρισμό ανάμεσα στη κλασσική τιτλοποίηση (traditional securitization) και τη σύνθετη τιτλοποίηση (synthetic securitization).

Η έκθεση που έχει η τράπεζα από τη τιτλοποίηση περιλαμβάνει διάφορα είδη χρεογράφων όπως παράγωγα προϊόντα (credit derivatives), συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων ή συναλλάγματος (interest rate or currency swaps), χρεόγραφα που χρησιμοποιούνται για την εξασφάλιση στεγαστικών δανείων (mortgage-backed securities) και άλλα.

Η μέτρηση της έκθεσης σε κίνδυνο από την διαδικασία της τιτλοποίησης είναι εφικτή υπό το πρίσμα όσο της Τυποποιημένης όσο και της Προηγμένης Προσέγγισης. Η Συνθήκη προτείνει συγκεκριμένη μεθοδολογία για τον υπολογισμό των επιμέρους σταθμών που σχετίζονται με την έκθεση σε κίνδυνο που έχει το τραπεζικό ίδρυμα για κάθε στοιχείο του ενεργητικού.

3.2.4 Λειτουργικός Κίνδυνος - Operational Risk.

Μια πολύ σημαντική καινοτομία της Συνθήκης είναι η ξεχωριστή αναφορά που κάνει στη έννοια του Λειτουργικού Κινδύνου και γίνονται ξεχωριστές προβλέψεις για τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας που σχετίζονται με τη μορφή αυτή του κινδύνου. Σαφώς υπάρχουν αρκετές δυσκολίες στη προσπάθεια απόδοσης ενός ορισμού για την έννοια Λειτουργικός Κίνδυνος. Η παράγραφος 644 της Συνθήκης αναφέρει χαρακτηριστικά:

“Operational risk is defined as the risk of loss resulting from inadequate or failed processes, people and systems or from external events.”

Συμπληρώνοντας το ορισμό αυτό η Συνθήκη αναφέρει πως ο κίνδυνος αυτός περιλαμβάνει τον Νομικό Κίνδυνο, όχι όμως και τους Κινδύνους Στρατηγικής και Φήμης. Η δυσκολία υπολογισμού του Λειτουργικού Κινδύνου προέρχεται κυρίως από το γεγονός πως εμφανίζεται σε όλες σχεδόν τις δραστηριότητες του Πιστωτικού Ιδρύματος, γεγονός που συνεπάγεται και σημαντικό κόστος εντοπισμού και ανάλυσης του.

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε κάποια παραδείγματα περιπτώσεων που εμπεριέχουν πιθανές απώλειες και που σύμφωνα με τη Επιτροπή θα μπορούσαν να ενταχθούν στη κατηγορία του Λειτουργικού κινδύνου:

- Απώλειες από διαχειριστικά σφάλματα
- Ποινές που επιβάλλονται λόγω μη συμμόρφωσης με τα ισχύοντα εποπτικά και νομοθετικά πλαίσια
- Φυσικές καταστροφές
- Προβλήματα στη λειτουργία του τεχνολογικού εξοπλισμού
- Ανθρώπινα και λάθη και περιπτώσεις εξαπάτησης από το προσωπικό της τράπεζας ή από το εξωτερικό περιβάλλον

Για τον υπολογισμό τώρα των κεφαλαιακών απαιτήσεων για προστασία έναντι Λειτουργικού Κινδύνου η Επιτροπή της Βασιλείας προτείνει τρεις εναλλακτικές μεθόδους:

- Τη μέθοδο του Βασικού Δείκτη (Basic Indicator Approach)
- Την Τυποποιημένη Μέθοδο (Standardized Approach)
- Τη μέθοδο της Εσωτερικής Μέτρησης (Internal Measurement Approach)

Η χρήση της κάθε μεθοδολογίας γίνεται πάντα ανάλογα με το μέγεθος του τραπεζικού ιδρύματος. Η μέθοδος του Βασικού Δείκτη προτείνεται για τα τραπεζικά ιδρύματα με μικρό εύρος δραστηριοτήτων και περιορισμένη τοπική παρουσία.

Η δεύτερη μέθοδος (Τυποποιημένη Μέθοδος) ενδείκνυται κυρίως ως ένα μεταβατικό στάδιο προκειμένου να μεταβεί το τραπεζικό ίδρυμα στη μέθοδο της Εσωτερικής Μέτρησης, για την οποία υπάρχουν σημαντικά μικρότερες απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας και απαιτείται η ύπαρξη αξιόπιστης υποδομής. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τη βασική περιγραφή της κάθε προσέγγισης.

Οι τράπεζες που εφαρμόζουν την μέθοδο του Βασικού Δείκτη υπολογίζουν την κεφαλαιακή επάρκεια για τον λειτουργικό κίνδυνο με έναν οικονομικό δείκτη που αντιπροσωπεύει απόλυτα την οικονομική δραστηριότητά της .

Στη Τυποποιημένη Μέθοδο γίνεται διαχωρισμός των δραστηριοτήτων της τράπεζας σε οκτώ οικονομικούς τομείς, και προτείνεται η εφαρμογή ξεχωριστού συντελεστή για κάθε περίπτωση. Για κάθε είδος δραστηριότητας προτείνεται από την Επιτροπή ένας συντελεστής β^9 ο οποίος όταν θα πολλαπλασιαστεί με τον αντίστοιχο οικονομικό δείκτη (π.χ. Gross income), θα δίνει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Το τελικό αποτέλεσμα προκύπτει από το άθροισμα των επιμέρους κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάθε δραστηριότητα.

Η τρίτη και τελευταία μέθοδος είναι η μέθοδος της Εσωτερικής Μέτρησης, υπό το πρίσμα της οποίας το τραπεζικό ίδρυμα υπολογίζει τη κεφαλαιακή επάρκεια χρησιμοποιώντας ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια από ιστορικά δεδομένα για συγκεκριμένες περιπτώσεις απωλειών. Οι παράμετροι που χρησιμοποιούνται είναι:

- Η πιθανότητα να συμβούν ανάλογες περιπτώσεις στο επόμενο έτος (probability of event)
- Μέση απώλεια ανά περίπτωση (loss given event)

⁹ International Convergence of Capital Measurement and Capital standards Παρ: 654

Συνοψίζοντας, πρέπει να αναφέρουμε πως η Επιτροπή δίνει την δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν την μέθοδο της Εσωτερικής Μέτρησης για ένα μέρος από τις δραστηριότητες τους και τις άλλες δύο μεθόδους για το υπόλοιπο μέρος (partial use), γεγονός όμως το οποίο προϋποθέτει να τηρεί η τράπεζα κάποια αυστηρά κριτήρια¹⁰. Επιπλέον η υιοθέτηση της μεθόδου της Εσωτερικής Προσέγγισης απαιτεί την ικανοποίηση από την τράπεζα πολύ αυστηρότερων κριτηρίων και την πλήρη ενσωμάτωση των απαραίτητων διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων στις καθημερινές διαδικασίες. Απαραίτητη επίσης θεωρείται η ύπαρξη μεθοδολογιών και επαρκών συστημάτων για τη αξιόπιστη μέτρηση των παραμέτρων υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για λειτουργικό κίνδυνο.

3.2.5.Θέματα Εμπορικού Χαρτοφυλακίου - Trading Book issues

Η τελευταία ενότητα του πρώτου πυλώνα αναφέρεται στο υπολογισμό κεφαλαιακής επάρκειας για τον κίνδυνο που ενδέχεται να υπάρχει από το εμπορικό χαρτοφυλάκιο της τράπεζας. Σαν Εμπορικό Χαρτοφυλάκιο (trading book) εννοούμε τη θέση που έχει το τραπεζικό ίδρυμα σε χρηματοοικονομικά εργαλεία και εμπορεύματα, τα οποία υπάρχουν στο χαρτοφυλάκιο της είτε για λόγους κερδοσκοπίας είτε για αντιστάθμιση άλλων στοιχείων του χαρτοφυλακίου. Οι θέσεις αυτές θα πρέπει περιοδικά να αποτιμώνται με ακρίβεια και το χαρτοφυλάκιο να διαχειρίζεται σε συνεχή βάση.

Επιπλέον οι τράπεζες έχουν την υποχρέωση να διατηρούν επαρκή και αξιόπιστα συστήματα ελέγχου προκειμένου να είναι σε θέση να πείσουν τις εποπτικές αρχές για την ικανότητα τους στη διαχείριση κινδύνου.

3.3 Πυλώνας II – Εποπτικές Διαδικασίες Εξέτασης της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Στο μέρος αυτό της συνθήκης γίνεται μια εκτενή αναφορά στις βασικές αρχές εξέτασης της κεφαλαιακής επάρκειας, στις οδηγίες για την σωστή διαχείριση κινδύνου και τη διαφάνεια στις ελεγκτικές διαδικασίες που παρέχεται από την Επιτροπή. Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή παρέχει οδηγίες για την διαχείριση τόσο του

¹⁰ International Convergence of Capital Measurement and Capital standards Παρ: 680

κινδύνου επιτοκίου, όσο και πιστωτικού κινδύνου αλλά και για όλα εκείνα τα στοιχεία που είχαν συζητηθεί στη προηγούμενη ενότητα, όπως η διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου, η τιτλοποίηση και οι διασυνοριακές συναλλαγές και συνεργασίες.

Η ενότητα αυτή της Συνθήκης αποβλέπει στην καθιέρωση συγκεκριμένων διαδικασιών για τον συνεχή έλεγχο της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων μιας τράπεζας από τις εποπτικές αρχές, αλλά επίσης και να ενθαρρύνει τις τράπεζες να αναπτύξουν καλύτερα συστήματα διαχείρισης κινδύνου στο πλαίσιο παρακολούθησης και ελέγχου των κινδύνων που αναλαμβάνουν. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η εκάστοτε διοίκηση της τράπεζας έχει την ευθύνη για την ύπαρξη ικανοποιητικής κεφαλαιακής επάρκειας για την αντιμετώπιση του κινδύνου καθώς επίσης και για τη συμμόρφωση της τράπεζας με τους κανονισμούς

Ο ουσιαστικός ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να αξιολογούν εάν και σε ποιο βαθμό τα τραπεζικά ιδρύματα κάνουν σωστές εκτιμήσεις για το ύψος των διακρατούμενων κεφαλαίων σε σχέση με τους αναλαμβανόμενους κινδύνους και βέβαια να επεμβαίνουν όποτε το κρίνουν απαραίτητο. Σύμφωνα με την Επιτροπή είναι απαραίτητη η διαρκής και στενή συνεργασία των εποπτικών οργάνων με τις διοικήσεις των τραπεζών, προκειμένου να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την μείωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων όσο και της ανάκτησης της επιθυμητής κεφαλαιακής επάρκειας.

Από τη πλευρά της η επιτροπή αναγνωρίζει την σημαντικότητα της ύπαρξης ικανοποιητικής κεφαλαιακής επάρκειας, χωρίς όμως να μειώνει και τη σημασία της αποτελεσματικότητας και της δύναμης των εσωτερικών συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης κινδύνου που έχει μια τράπεζα. Η κεφαλαιακή επάρκεια που πρέπει να έχει ένα τραπεζικό ίδρυμα αποτελεί ένα σημαντικό μέτρο, όχι όμως και το μοναδικό για την αντιμετώπιση των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται. Μέτρα όπως ενίσχυση διαδικασιών διαχείρισης κινδύνου, θέσπιση ορίων, βελτίωση διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου έχουν σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία μείωσης της έκθεσης σε κίνδυνο.

Η ενότητα αυτή της Συνθήκης οριοθετείται από τις ακόλουθες τέσσερις αρχές:

1^η Αρχή:

Οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν μηχανισμό εκτίμησης της συνολικής τους κεφαλαιακής επάρκειας σε σχέση με το προφίλ κινδύνου που έχουν και τη στρατηγική που ακολουθούν για τη διατήρηση ενός ύψους επιθυμητών κεφαλαίων.

Η διοίκηση είναι αυτή που αναλαμβάνει την πλήρη ευθύνη για την εξασφάλιση της απαραίτητης κεφαλαιακής επάρκειας και για το δεδομένο ύψος κινδύνου που αντιμετωπίζει το τραπεζικό ίδρυμα.

Η Συνθήκη παρουσιάζει πέντε βασικά χαρακτηριστικά της 1^{ης} αρχής δίνοντας σε αυτά ιδιαίτερη έμφαση:

- Εποπτικός έλεγχος από την κεντρική διοίκηση (Board and senior management oversight)
- Αξιολόγηση των κεφαλαίων (Sound capital assessment)
- Ευρεία αξιολόγηση του κινδύνου (Comprehensive assessment of risk)
- Διαδικασίες εποπτείας και αναφορών (Monitoring and reporting)
- Διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου (Internal control review)

Σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά αυτά, αναγνωρίζεται από την Επιτροπή ο σημαντικός ρόλος της διοίκησης της τράπεζας, η ανάληψη και η αναγνώριση από αυτή του επιπέδου κινδύνου που είναι διατεθειμένη να αναλάβει, και της ευθύνης που έχει για την επιλογή της σωστής μεθόδου διαχείρισης κινδύνου.

Η τράπεζα επίσης θα πρέπει να αναπτύσσει μεθοδολογία για την αντιμετώπιση των διάφορων μορφών κινδύνου, όπως ο πιστωτικός (έκθεση σε μεμονωμένους δανειστές ή άλλης μορφής συναλλασσόμενους, ανάλυση κινδύνου σε επίπεδο χαρτοφυλακίου – αποφυγή συγκέντρωσης κινδύνου), Λειτουργικός Κίνδυνος, Κίνδυνος Αγοράς, Ρευστότητας και άλλης μορφής κινδύνων (Κίνδυνος Φήμης και Στρατηγικής).

Επιπρόσθετα, η καθιέρωση αποτελεσματικού συστήματος για τη συνεχή και στενή παρακολούθηση της όποιας έκθεσης σε κίνδυνο καθώς επίσης και για τον τρόπο με τον οποίο η τράπεζα ενδέχεται να αλλάζει το προφίλ του αναλαμβανόμενου κινδύνου που θα επηρεάσει με τη σειρά του τη ανάγκη για κεφαλαιακή επάρκεια αποτελεί σημαντική προτεραιότητα για τη τράπεζα.

2^η Αρχή:

Οι εποπτικές αρχές πρέπει να εξετάζουν και να αξιολογούν τους κανονισμούς και τη στρατηγική της εσωτερικής κεφαλαιακής επάρκειας της τράπεζας, καθώς επίσης και την ικανότητα της να παρακολουθεί και να εξασφαλίζει την σύγκλιση της με τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας που έχουν τεθεί από την Επιτροπή. Σε περιπτώσεις οι εποπτικές αρχές θεωρούν πως ένα τραπεζικό ίδρυμα δεν εναρμονίζεται με τη τήρηση της σωστής διαδικασίας θα πρέπει να επεμβαίνουν και να εφαρμόζουν τις κατάλληλες ενέργειες.

3^η Αρχή:

Οι τράπεζες αναμένεται να λειτουργούν με υψηλότερα όρια κεφαλαιακής επάρκειας από αυτά που έχουν τεθεί, και οι εποπτικές αρχές έχουν την δυνατότητα να απαιτήσουν από τις τράπεζες να διακρατούν περισσότερα από το ελάχιστο όριο κεφάλαια.

4^η Αρχή:

Ο ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να αποτρέπουν την μείωση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών κάτω από το ελάχιστο όριο, παρεμβαίνοντας σε προγενέστερο στάδιο, και απαιτώντας από το εκάστοτε ίδρυμα την άμεση παρέμβαση με σκοπό την επαναφορά της κεφαλαιακής επάρκειας στα επιτρεπόμενα όρια.

Τι θα πρέπει λοιπόν να έχουμε κατανοήσει εξετάζοντας το μέρος αυτό της Συνθήκης της Βασιλείας; Τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει να παρακολουθούνται συνέχεια από τις εποπτικές αρχές, οι οποίες επωμίζονται την ευθύνη του ελέγχου. Επιπρόσθετα θα πρέπει να αξιολογούν την σχέση των κεφαλαίων μιας τράπεζας με το είδος των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Τέλος στις αρμοδιότητες τους είναι και η έγκαιρη λήψη πρόσθετων μέτρων, είτε όταν διαπιστωθεί ότι κάποιο τραπεζικό ίδρυμα παρεκκλίνει από τους κανονισμούς, είτε όταν το επιβάλλουν οι δυσμενείς συνθήκες της οικονομίας.

Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να δημοσιοποιούν τα κριτήρια που χρησιμοποιούν για την αξιολόγηση των εσωτερικών συστημάτων μέτρησης κινδύνου από τις τράπεζες, και την διαδικασία ελέγχου. Επίσης θα πρέπει να αναφέρεται αν εναρμονίζονται όλα με τις αρχές της Συνθήκης. Οι μέθοδοι που έχουν στη διάθεση τους οι εποπτικές αρχές είναι οι επιτόπιες έρευνες και επιθεωρήσεις, η επισκόπηση των στοιχείων που λαμβάνονται από τις τράπεζες και οι συζητήσεις με τις διοικήσεις τους. Όλες οι διαδικασίες που θα εφαρμόζει η επιτροπή θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από απόλυτη διαφάνεια και υπευθυνότητα.

Από την πλευρά των πιστωτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να γίνει η υιοθέτηση της σωστής μεθοδολογίας αξιολόγησης κεφαλαιακής επάρκειας ανάλογα με το είδος και τη πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν. Οι απαραίτητες προϋποθέσεις που θα πρέπει να έχει η συγκεκριμένη μεθοδολογία είναι ο κατάλληλος σχεδιασμός και η ανάπτυξη κανονισμών και διαδικασιών με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζετε ο εντοπισμός, η μέτρηση και η αναφορά όλων των σημαντικών κινδύνων.

Απαραίτητη θεωρείται η ύπαρξη κατάλληλων διαδικασιών, όπου θα συσχετίζεται το ύψος των κεφαλαίων με τις στρατηγικές που επιλέγει να ακολουθήσει το κάθε τραπεζικό ίδρυμα καθώς επίσης και τους κινδύνους που αναλαμβάνει. Αξιοσημείωτη είναι και η μεγάλη σημασία που δίνεται στις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου, περιοδικής επισκόπησης και επιθεώρησης, στοιχεία που θεωρούνται απαραίτητα ώστε να επιβεβαιώνετε η ακεραιότητα και ορθότητα των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι επωμισμένο με την ευθύνη της θέσπισης και εφαρμογής των αναφερόμενων μηχανισμών. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να έχει εφαρμόσει μηχανισμούς παρακολούθησης των ενεργειών όλων των ανώτερων στελεχών, εάν και κατά πόσο μεριμνούν για τον σωστό συσχετισμό αναλαμβανόμενου κινδύνου και της κεφαλαιακής επάρκειας. Επιπλέον η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου σε συνάρτηση με την ύπαρξη έγγραφων κανονισμών και διαδικασιών, που θα έχουν κοινοποιηθεί σε όλο το προσωπικό κρίνεται μείζονος σημασίας. Για την τήρηση αλλά και την εφαρμογή των παραπάνω μηχανισμών κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να έχει μεριμνήσει για την δημιουργία σχετικών τμημάτων όπως:

- Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης
- Μονάδα Διαχείρισης `κινδύνων
- Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε την αναγκαιότητα της συνεργασίας όλων των τμημάτων της τράπεζας προκειμένου να διαμορφωθεί το απαιτούμενο εσωτερικό περιβάλλον και η επιχειρηματική νοοτροπία, καθώς επίσης και να επιτυγχάνεται η απρόσκοπτη λειτουργία όλων των συστημάτων αυτών.

Η Συνθήκη αναγνωρίζει τον σημαντικό ρόλο που ασκούν οι εγχώριες εποπτικές αρχές, και την ευθύνη που εξακολουθούν να έχουν όσον αφορά την εφαρμογή της Συνθήκης τόσο σε μεμονωμένα τραπεζικά ιδρύματα όσο και σε τραπεζικούς ομίλους συνολικά.

Συνεπώς η ύπαρξη επαρκών κεφαλαίων δεν υποκαθιστά σε κανένα επίπεδο την όποια ασυνέπεια και αδυναμία σε θέματα διαδικασιών που ακολουθεί ένα τραπεζικό ίδρυμα. Η συνεχής λήψη μέτρων για τη βελτίωση διαδικασιών και αυστηρή παρακολούθηση εσωτερικών μεθόδων διαχείρισης των κινδύνων αποτελεί άμεση προτεραιότητα ενός υγιούς τραπεζικού ιδρύματος.

Ακόμα, η Επιτροπή αναγνωρίζει την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης για τα τραπεζικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται διεθνώς, ως ένα βασικό συστατικό για διεθνή εποπτική συνεργασία. Η προσέγγιση αυτή προτείνει την αναγνώριση της κοινής κεφαλαιακής επάρκειας στις τράπεζες που αναπτύσσονται σε διεθνές επίπεδο και υπόκεινται στο καθεστώς της χώρας στη οποία φιλοξενούνται, καθώς επίσης και τη προσπάθεια ελαχιστοποίησης των διαφορών στους κανονισμούς κεφαλαιακής επάρκειας μεταξύ των εγχώριων και μη κανονισμών έτσι ώστε τα τραπεζικά ιδρύματα που διατηρούν υποκαταστήματα και εκτός των εγχώριων συνόρων τους να μην υπόκεινται σε υπερβολικούς περιορισμούς.

Κλείνοντας την αναφορά μας στο μέρος αυτό της Συνθήκης, συμπεράνουμε πως η αποτελεσματικότητα και η επάρκεια των Εσωτερικών Συστημάτων Ελέγχου σε συνάρτηση με το σαφώς προσδιορισμένο πλαίσιο Εποπτείας, θεωρούνται τα βασικότερα σημεία στην σωστή εφαρμογή του νέου Κανονιστικού Πλαισίου για τη Κεφαλαιακή Επάρκεια, γεγονός που θα αποτελέσει την βάση για την ενίσχυση της σταθερότητας και της αξιοπιστίας ολόκληρου του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.

3.4 Πυλώνας III – Η Πειθαρχία της Αγοράς.

Τα μέλη της Επιτροπής της Βασιλείας είχαν την πεποίθηση πως η πειθαρχία της αγοράς αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα στην εξασφάλιση ενός κλίματος σταθερότητας, αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης στην τραπεζική αγορά. Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται τόσο ο πρώτος όσο και ο δεύτερος πυλώνας της Συνθήκης, και η εισαγωγή του τρίτου πυλώνα ουσιαστικά συμπληρώνει τους πρώτους δύο.

Ο τρίτος λοιπόν πυλώνας της Συνθήκης έχει σαν βασική προτεραιότητα να ενισχύσει στο μέγιστο βαθμό την διαδικασία της πειθαρχίας της αγοράς. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται με την προτροπή προς τα τραπεζικά ιδρύματα, τα οποία έχουν υιοθετήσει την Συνθήκη, να προβαίνουν σε τακτική δημοσιοποίηση δεδομένων. Η παροχή των πληροφοριών αυτών στη διάθεση όλων των συμμετεχόντων στην αγορά, αλλά κυρίως των εκάστοτε εποπτικών αρχών θα επιτρέψει στις τελευταίες να είναι σε θέση να τις αξιολογήσουν τόσο υπό το πρίσμα της Συνθήκης, όσο και από την πλευρά της κεφαλαιακής επάρκειας, έκθεσης σε κίνδυνο αλλά και αξιολόγησης των στρατηγικών διαχείρισης αναλαμβανόμενων κινδύνων.

Η παροχή όλων των απαραίτητων πληροφοριών προς το σύνολο των συμμετεχόντων στην αγορά αποτελεί άμεση προτεραιότητα της Επιτροπής. Βασική προϋπόθεση είναι η τακτική και συνεχή παρουσίαση από τα τραπεζικά ιδρύματα των πληροφοριών αυτών.

Από την πλευρά της η Επιτροπή αναγνωρίζει πως οι εποπτικές αρχές έχουν στη διάθεση τους μια δέσμη από μέτρα, τα οποία είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν για να απαιτήσουν από τις τράπεζες να προχωρήσουν στην παρουσίαση μεθοδολογιών και αποτελεσμάτων που κρίνουν απαραίτητα.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε πως η διαδικασία της πειθαρχίας της αγοράς και όλο το πλαίσιο της παροχής πληροφοριών αφορά τις τράπεζες εκείνες που χρησιμοποιούν τις μεθοδολογίες που περιγράφονται στο βασικό πλαίσιο της Συνθήκης. Υπό το πρίσμα αυτό η Επιτροπή θεωρεί πως η παροχή των απαραίτητων πληροφοριών, οι οποίες βασίζονται στο πλαίσιο της Συνθήκης, θα είναι ένα αποτελεσματικό μέτρο πληροφόρησης της αγοράς για την έκθεση σε κίνδυνο που έχουν τα τραπεζικά ιδρύματα και επιπλέον θα αποτελεί ένα συνεπές και κατανοητό πλαίσιο που ενισχύσει την συγκρισιμότητα μεταξύ των τραπεζών.

Η πειθαρχία της αγοράς αποτελεί για την Επιτροπή έναν σημαντικό παράγοντα εξασφάλισης της ασφάλειας και σταθερότητας του γενικότερου τραπεζικού περιβάλλοντος. Σε ένα τέτοιο λοιπόν περιβάλλον οι ελεγκτικές αρχές έχουν την ευχέρεια να ζητήσουν την παροχή πληροφοριών από τα τραπεζικά ιδρύματα. Εναλλακτικά θα μπορούσαν να το απαιτήσουν, σύμφωνα με τα νομικά μέτρα που έχουν στη διάθεση τους, από τις τράπεζες με τη μορφή των τακτικών αναφορών. Θα ήταν λοιπόν στη κρίση των ελεγκτικών αρχών εάν και σε ποιο βαθμό θα προχωρούσαν στην δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών προς το κοινό.

Συμπληρώνοντας στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε πως η παροχή πληροφοριών από την μεριά των τραπεζικών ιδρυμάτων δεν θα πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές λογιστικές αρχές και απαιτήσεις, καθώς και να δημοσιοποιούνται πληροφορίες που σχετίζονται με το τραπεζικό απόρρητο. Θα πρέπει να επισημάνουμε πως υπάρχει ένα σύνολο από πληροφορίες οι οποίες από την φύση τους είναι εμπιστευτικές και δεν θα πρέπει να διατίθενται σε ευρεία ή δημόσια χρήση. Τέτοιου είδους δεδομένα είναι για παράδειγμα το υπάρχον πελατολόγιο και οι χρησιμοποιούμενες μεθοδολογίες στις εσωτερικές υποθέσεις που χειρίζεται η τράπεζα. Συνεπώς, κατά την Επιτροπή, οι απαιτήσεις για παροχή πληροφοριών θα

πρέπει να τίθενται μέσα σε ένα πλαίσιο ισορροπίας ανάμεσα στην ανάγκη για παροχή απαραίτητων πληροφοριών και της προστασίας των εμπιστευτικών πληροφοριών.

Σε ότι αφορά τη συχνότητα με την οποία θα πρέπει τα τραπεζικά ιδρύματα να προχωρούν σε ανακοινώσεις και εκθέσεις αποτελεσμάτων και άλλων πληροφοριών, η Επιτροπή προτείνει την εξαμηνιαία περίοδο. Σε κάθε περίπτωση όμως οι τράπεζες έχουν την ευχέρεια να προχωρούν σε συχνότερες περιόδους παροχής πληροφοριών εάν το κρίνουν πρακτικό και εφαρμόσιμο, πάντα όμως μέσα στα πλαίσια των απαιτήσεων του εγχώριου νομικού πλαισίου.

Η γενική αρχή που διατυπώνεται από την Επιτροπή για την παροχή πληροφοριών είναι πως η εκάστοτε τράπεζα θα πρέπει να έχει μια επίσημη πολιτική στον τομέα αυτό, η οποία να τυγχάνει εγκρίσεως από την Διοίκηση της, έτσι ώστε να προσδιορίζονται με ακρίβεια ποιες πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται και ποιες διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου πρέπει να ακολουθούνται για το σκοπό αυτό.

Στο μέρος αυτό της Συνθήκης αναφέρονται οι μεθοδολογίες που θα πρέπει να ακολουθούνται (κυρίως από τραπεζικούς ομίλους και όχι από μεμονωμένα ιδρύματα) ως προς τα ποιοτικά, ποσοτικά κριτήρια που σχετίζονται με το σκοπό, την διάρθρωση του κεφαλαίου και την κεφαλαιακή επάρκεια. Πιο συγκεκριμένα, κάθε τραπεζικό ίδρυμα θα πρέπει να έχει υιοθετήσει μια επίσημη πολιτική η οποία θα πρέπει να προσδιορίζει με σαφήνεια ποια στοιχεία θα πρέπει να δημοσιεύσει και ποια συστήματα εσωτερικού ελέγχου εφαρμόζονται για την σωστή τήρηση της διαδικασίας αυτής. Επιπλέον απαιτείται από κάθε τράπεζα να εφαρμόζει διαδικασίες ελέγχου της καταλληλότητας των δημοσιεύσεων της αλλά και της συχνότητας με την οποία θα πρέπει να πραγματοποιούνται. Τέλος περιγράφονται συγκεκριμένες τεχνικές για την παροχή πληροφοριών ως προς την έκθεση που έχει ένα τραπεζικό ίδρυμα σε πιστωτικό, λειτουργικό, κίνδυνο επιτοκίου και αγοράς και γίνεται αναφορά στις μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται για την μείωση των κινδύνων αυτών.

Γενικά, για κάθε κατηγορία κινδύνου οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν αναλυτική περιγραφή των τεχνικών διαχείρισης κινδύνου και πολιτικών που χρησιμοποιούν. Πληροφορίες που σχετίζονται με τη στρατηγική και τις διαδικασίες, τη δομή και την οργάνωση των σχετικών με τη διαχείριση κινδύνου στρατηγικών, το σκοπό αλλά και τη φύση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, και τέλος τις όποιες πολιτικές αντιστάθμισης ή / και μείωσης κινδύνου προκειμένου να είναι αποτελεσματική η συνεχής παρακολούθηση της αποτελεσματικότητάς τους.

4. Βασιλεία II – Ανάλυση υπό το Πρίσμα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης.

Θεωρείται πλέον δεδομένο πως οι παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες έχουν ξεφύγει από το στενό πλαίσιο των εγχώριων κανονισμών. Οι μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι δραστηριοποιούνται σε μεγάλο βαθμό πλέον και πέρα από τα εθνικά τους σύνορα, επεκτείνοντας όλο και περισσότερο τις δραστηριότητες τους στο διεθνή χώρο. Η αναζήτηση νέων αγορών και επενδυτικών ευκαιριών, οι οικονομίες κλίμακας, η ευνοϊκότερη φορολογική αντιμετώπιση και η παρουσία στις κυριότερες κεφαλαιαγορές οι οποίες πλέον λειτουργούν σε εικοσιτετράωρη βάση είναι ορισμένοι μόνο από τους λόγους που οδηγούν τις τράπεζες να εγκαταλείπουν το στενό πλαίσιο της εγχώριας οικονομίας και να επιζητούν νέες προκλήσεις στο διεθνή χώρο.

Υπό το πρίσμα αυτό της διεθνοποίησης οι διοικήσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων αναζητούν αποτελεσματικούς τρόπους για τη σωστή τήρηση διαδικασιών, τη στενή παρακολούθηση αναλαμβανόμενων ενεργειών και τον περιορισμό παράλληλα με τον απαραίτητο έλεγχο στους αναλαμβανόμενους κινδύνους.

Η έννοια κίνδυνος είναι άμεσα συσχετισμένη με οποιαδήποτε δραστηριότητα στην τραπεζική. Η πλειονότητα των εργασιών που αναλαμβάνει ένα τραπεζικό ίδρυμα εμπεριέχει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο κάποιο βαθμό κινδύνου, είτε μεγαλύτερο είτε μικρότερο. Λόγου χάρη, η χορήγηση δανείου ενέχει τον κίνδυνο αθέτησης από την πλευρά του δανειολήπτη, η διατήρηση χαρτοφυλακίου σε ξένο νόμισμα ενέχει τον κίνδυνο μεταβολής της συναλλαγματικής ισοτιμίας καθώς και η διαφορά ανάμεσα στη σταθμισμένη διάρκεια των στοιχείων του παθητικού με την σταθμισμένη διάρκεια των στοιχείων του ενεργητικού είναι πολύ ευάλωτη σε οποιαδήποτε μεταβολή επιτοκίου. Δεν υφίσταται συνεπώς ως οντότητα μια τράπεζα, η οποία δεν αναλαμβάνει έστω κάποιας μορφής κίνδυνο στις δραστηριότητες της. Ακόμα και τα παραδοσιακά Savings & Loans institutions στις ΗΠΑ τα οποία λειτουργούσαν με το γνωστό επονομαζόμενο κανόνα 6-3¹¹ (You took money at 3%, lent it at 6%, and played golf at 3 p.m.) είχαν φτάσει να εμφανίζουν δραματικές απώλειες κυρίως από την επέκταση των αναλαμβανόμενων κινδύνων.

Ένας επιπλέον λόγος για την αύξηση των αναλαμβανόμενων κινδύνων από τα τραπεζικά ιδρύματα είναι η διαρκής ανάπτυξη και επέκταση τους σε νέους τομείς

¹¹ Frederic S. Mishkin (*sixth* edition – copyright 2001) ‘The Economics of Money, Banking and Financial Markets’. Σελ. 296

δραστηριοτήτων. Τα τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα, η αγορά ακινήτων, η συμμετοχή σε νέες αγορές παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων είναι ορισμένοι από τους τομείς στους οποίους εισέρχονται όλο και περισσότερα τραπεζικά ιδρύματα, με συνέπεια να αυξάνεται το εύρος των δραστηριοτήτων τους άρα και το μέγεθος των αναλαμβανόμενων κινδύνων.

Όπως αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ο έλεγχος αλλά και ο περιορισμός της έκθεσης σε κίνδυνους που έχει ένα τραπεζικό ίδρυμα είναι μια σημαντική και συνάμα πολύπλοκη διαδικασία. Για το λόγο αυτό ο χρηματοοικονομικός τομέας είναι από τους περισσότερο αυστηρά ελεγχόμενους της οικονομίας, αλλά και τα τραπεζικά ιδρύματα τυγχάνουν της στενότερης και συνεχούς παρακολούθησης από τις ελεγκτικές αρχές.

Αυτό που θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε παρά ταύτα είναι πως μόνο η ύπαρξη ενός θεσμικού πλαισίου δεν αποτελεί επαρκή συνθήκη για την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος εν γένει. Απαιτείται η αυστηρή και συνεχής παρακολούθηση της εφαρμογής αλλά και της αποτελεσματικότητας του, η αναγκαία ευελιξία του στο συνεχώς μεταβαλλόμενο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, και τέλος η κατάλληλη αντιμετώπιση των προβλημάτων που κάνουν την εμφάνισή τους και που δυσχεραίνουν σε σημαντικό βαθμό όλες τις προσπάθειες των ελεγκτικών αρχών. Τα αποτελέσματα στα οποία οδηγούμαστε από την προβληματική λειτουργία της ελεγκτικής διαδικασίας μπορεί να είναι αρκετά δραματικά, όπως άλλωστε παρατηρούμε από τις κρίσεις που διαδραματίστηκαν στο τραπεζικό χώρο τόσο στις ΗΠΑ¹² όσο και στον υπόλοιπο κόσμο¹³.

Ποιος είναι όμως ο ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων και ποια είναι η επίδραση τους στην αξιόπιστη και αποτελεσματική λειτουργία όλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος; Μια πρώτη απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να αναζητηθεί στους βασικούς λόγους ύπαρξης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Καταρχάς, ένα πιστωτικό ίδρυμα είναι ο μεσολαβητής ο οποίος αντλεί κεφάλαια από τις ελλειμματικές μονάδες και τροφοδοτεί με πόρους τις πλεονασματικές. Η σημασία αυτής της λειτουργίας προκύπτει και από το γεγονός πως

¹² Frederic S. Mishkin (*sixth* edition – copyright 2001, “The 1980s U.S. Banking Crisis” – Σελ. 293 The Economics o Money,) “Banking and Financial Markets “

¹³ Frederic S. Mishkin (*sixth* edition – copyright 2001)” The Economics o Money, Banking and Financial Markets” - “Banking Crises throughout the World”. Σελ. 306

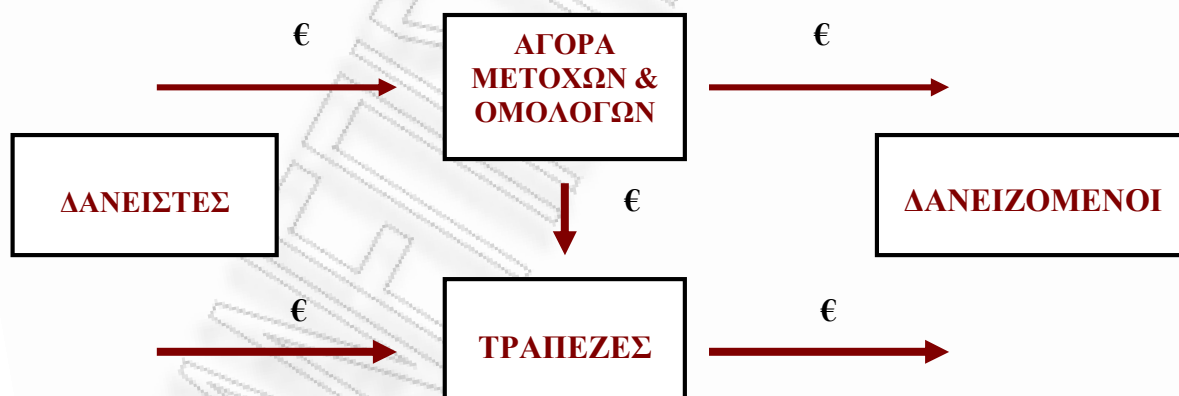
το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοδοτήσεων των επιχειρήσεων προέρχεται από δανειακά κεφάλαια, σε σύγκριση με την άμεση χρηματοδότηση (έκδοση μετοχών ή / και ομολόγων).¹⁴

Μια δεύτερη, εξίσου σημαντική λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι οι δυνατότητες που δίνει σε όλους τους ενδιαφερόμενους να συμμετέχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στις κεφαλαιαγορές. Έχοντας αναπτύξει σημαντικές οικονομίες κλίμακας, πολύ χαμηλότερα κόστη συναλλαγών, και σαφώς καλύτερη εξειδίκευση είναι σε θέση να δίνουν την ευκαιρία τόσο στους δανειστές και δανειζόμενους, όσο και σε απλούς καταθέτες να γίνουν ενεργά μέλη και να επωφελούνται από τις χρηματαγορές.

Για να μπορέσει όμως να λειτουργήσει ομαλά και αποτελεσματικά το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε μια οικονομία θα πρέπει να περιβάλλεται από ένα αξιόπιστο και χρηστικό θεσμικό πλαίσιο. Έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενη ενότητα πως ο συγκεκριμένος τομέας της οικονομίας θεωρείται από τους αυστηρότερα ελεγχόμενους, και ανάμεσα σε όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οι τράπεζες είναι αυτές που τυγχάνουν αυστηρότερης παρακολούθησης και ελέγχου.

Ας δούμε διαγραμματικά το χρηματοοικονομικό κύκλο σε μια οικονομία και ποια είναι η θέση των τραπεζών:

Διάγραμμα 1:

Παρατηρούμε λοιπόν ότι υπάρχουν δύο τρόποι χρηματοδότησης των δανειζόμενων. Ο πρώτος είναι απευθείας από την κεφαλαιαγορά, δηλαδή άμεση χρηματοδότηση και ο δεύτερος είναι με τη μεσολάβηση των τραπεζικών ιδρυμάτων

¹⁴ Frederic S. Mishkin (sixth edition – copyright 2001) – “The Economic o Money, Banking and Financial Markets”, Σελ. 182 - 183. (Διαγράμματα - 1 & 2).

που αποτελεί την έμμεση χρηματοδότηση, τομέας ο οποίος και θα μας απασχολήσει στη συνέχεια της εργασίας.

Αν δούμε προσεκτικά το παραπάνω σχεδιάγραμμα μπορούμε να διαπιστώσουμε τα παρακάτω. Από την μια μεριά είναι οι λεγόμενοι δανειστές - καταθέτες ή γενικότερα οι πλεονασματικές μονάδες, οι οποίοι έχουν στη διάθεση τους κεφάλαια για τα οποία αναζητούν κερδοφόρα αλλά και ασφαλή τοποθέτηση.

Από την άλλη μεριά παρατηρούμε τους δανειζόμενους ή τις λεγόμενες ελλειμματικές μονάδες, οι οποίοι αναζητούν κεφάλαια προς εκμετάλλευση, επιδιώκοντας να τα αντλήσουν με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Και παρόλο που είναι δυνατή η απευθείας συνένωση των δύο αυτών συμμετεχόντων μέσω της αγοράς χρεογράφων, ο ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει δεσπόζουσα σημασία.

Ας εξετάσουμε σε πρώτη φάση τα προβλήματα που παρουσιάζονται στις σχέσεις δανειστών και δανειοδοτούμενων στην αγορά της άμεσης χρηματοδότησης. Στην μορφή αυτή της αγοράς οι ενδιαφερόμενοι έρχονται σε απευθείας επικοινωνία μεταξύ τους και συμφωνούν στην ανταλλαγή κεφαλαίων. Η χρηματοδότηση των ελλειμματικών μονάδων από τις πλεονασματικές γίνεται συνήθως διαμέσου της αγοράς χρεογράφων, δηλαδή μετοχών, ομολογιών ή και άμεσης τοποθέτησης μετρητών.

Το πρώτο πρόβλημα που δημιουργείται είναι ότι οι δανειστές σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν γνώση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης των δανειζομένων, οι δε δανειζόμενοι έχουν κίνητρα να αναλαμβάνουν επιχειρηματικά σχέδια που ενέχουν υψηλό βαθμό κινδύνου με την προσδοκία μεγαλύτερης απόδοσης.

Το δεύτερο εξίσου σημαντικό πρόβλημα είναι το γεγονός πως οι δανειστές μπορεί να μην είναι σε θέση να γνωρίζουν τις πραγματικές προθέσεις των δανειζομένων όσον αφορά τον σκοπό της δανειοδότησης. Αυτός είναι και ο λόγος που οι δανειακές συμβάσεις χαρακτηρίζονται από εξαιρετικά μεγάλη πολυπλοκότητα, αλλά και οι ίδιοι οι δανειστές στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τα κεφάλαια τους μπορούν να απαιτήσουν από τους δανειζόμενους ίδια συμμετοχή και πρόσθετες εγγυήσεις. Στην περίπτωση αυτή ο δανειζόμενος έχει λιγότερα κίνητρα να παρεκκλίνει από τον αρχικό σκοπό του δανείου, γεγονός που πιθανόν συνεπάγεται την ανάληψη υψηλότερων κινδύνων, καθώς ένα σημαντικό μέρος των επενδύομένων κεφαλαίων θα έχουν διατεθεί από τον ίδιο.

Τα δύο αυτά προβλήματα που συναντάμε στην αγορά της άμεσης χρηματοδότησης και στα οποία αναφερθήκαμε εκτενέστερα στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας είναι τα γνωστά πλέον προβλήματα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, ο Ηθικός Κίνδυνος και η Αντίθετη Επιλογή. Η ύπαρξη τους δυσχεραίνει την πραγματοποίηση δίκαιων συναλλαγών, δεν σημαίνει όμως ότι αποτελεί απαγορευτικό παράγοντα για τη πραγματοποίησή τους.

Η πλήρης εξάλειψη των προβλημάτων αυτών δεν είναι μια εύκολη διαδικασία. Παρόλα αυτά η ύπαρξη των χρηματοοικονομικών διαμεσολαβητών και κυρίως των τραπεζικών ιδρυμάτων αποτελεί καθοριστικής σημασίας στην εξάλειψή τους. Τα τραπεζικά ιδρύματα λειτουργούν ως διαμεσολαβητές φέρνοντας σε επαφή τις δύο ενδιαφερόμενες πλευρές και έχοντας τις κατάλληλες υποδομές και εξειδίκευση αναλαμβάνουν και τον κίνδυνο του αντισυμβαλλόμενου.

Στο σημείο αυτό όμως θα παραμείνουμε στην Ασύμμετρη Πληροφόρηση εν γένει, και στα προβλήματα που δημιουργεί στην ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Γενικά, το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης δημιουργείται από την μη πλήρη πληροφόρηση που έχει ο ένας αντισυμβαλλόμενος για την οικονομική κατάσταση του άλλου, και συνεπώς δεν είναι σε θέση να πάρει τη σωστή απόφαση σε σχέση με τη συναλλαγή που ενδέχεται να διεκπεραιώσουν.

Στην προκειμένη περίπτωση η πλευρά των καταθετών είναι αυτή η οποία βρίσκεται σε μειονεκτική θέση απέναντι στην πλευρά των τραπεζικών ιδρυμάτων. Ο λόγος είναι, όπως άλλωστε προαναφέραμε, ότι οι καταθέτες είναι σχεδόν αδύνατο να γνωρίζουν τους κινδύνους που αναλαμβάνει η διοίκηση μιας τράπεζας με τα κεφάλαια που τις εμπιστεύονται. Συνεπώς, η διοίκηση είναι σε πλεονεκτική θέση να αναζητεί επενδυτικές ευκαιρίες με υψηλότερες αποδόσεις, αυξάνοντας τα όρια αναλαμβανόμενου κινδύνου.

Ένα ακόμα μειονέκτημα των καταθετών είναι ότι εκτός από το γεγονός ότι δεν έχουν πρόσβαση και πληροφόρηση για τις αποφάσεις των τραπεζών σχετικά με την διαχείριση των κεφαλαίων τους, δεν έχουν και την κατάλληλη εκπαίδευση και γνώση για να είναι σε θέση να τις κατανοήσουν. Οι τράπεζες έχοντας τις κατάλληλες υποδομές, την εξειδίκευση και τις τεχνολογικές εξελίξεις με το μέρος τους είναι σε θέση να μεταβάλλουν τα όρια αναλαμβανόμενου κινδύνου, διευρύνοντας ή συρρικνώνοντας τα, χωρίς να δώσουν τον λόγο στους καταθέτες, παρόλο που αυτοί αποτελούν τον κύριο τροφοδότη των υπό διαχείριση κεφαλαίων τους.

Για να λειτουργήσει λοιπόν ομαλά η σχέση καταθετών – δανειστών και τραπεζικών ιδρυμάτων, ώστε οι μεν να συνεχίζουν να τροφοδοτούν με πόρους τους δε, θα πρέπει να έχει δημιουργηθεί και εδραιωθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας, το οποίο να ευνοεί την ομαλή διενέργεια των συναλλαγών.

Στην κατεύθυνση αυτή έχουν κατά καιρούς αποτυπωθεί σημαντικές προτάσεις. Καταρχάς το σύστημα εγγύησης καταθέσεων (safety net) είναι ένας σημαντικός παράγοντας, ο οποίος εξασφαλίζει ως ένα βαθμό τους καταθέτες.

Πριν το 1930 (στις ΗΠΑ) κάθε καταθέτης που εμπιστευόταν το κεφάλαιο του σε μια τράπεζα δεν μπορούσε να ήταν σίγουρος πως θα έπαιρνε τα χρήματα του πίσω (ή έστω ένα μέρος από αυτά) σε περίπτωση που η τράπεζα χρεοκοπήσει. Για το λόγο αυτό έχει δημιουργηθεί το σύστημα εγγύησης καταθέσεων (safety net), το οποίο εγγυάται μέχρι ενός ορισμένου ποσού τις καταθέσεις των πελατών της κάθε τράπεζας¹⁵. Το άμεσο πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης που απορρέει από την ύπαρξη του “safety net” είναι πως οι καταθέτες δεν έχουν κίνητρα για να παρακολουθούν τις δραστηριότητες των διοικήσεων των τραπεζών, δίνοντας την δυνατότητα στις τελευταίες να αναμειγνύονται σε δραστηριότητες με μεγαλύτερο κίνδυνο αποσκοπώντας έτσι σε υψηλότερα κέρδη.

Ένας δεύτερος τρόπος είναι η στενή και διαρκής παρακολούθηση όλων των ενεργειών των τραπεζών, διαδικασία όμως που ενέχει σημαντικά κόστη τόσο σε χρήμα όσο και σε χρόνο και μάλλον δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

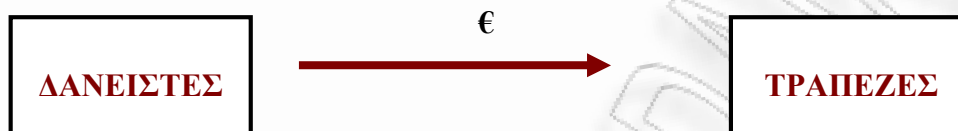
Τον σημαντικότερο ρόλο όμως τον επωμίζονται το θεσμικό πλαίσιο και τα εποπτικά όργανα, τα οποία έρχονται να συμπληρώσουν το κενό που αφήνει η δημιουργία του “safety net”, και να ολοκληρώσει το παζλ που προαναφέραμε. Στις αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων η στενή και συνεχής παρακολούθηση των ενεργειών των διοικήσεων των τραπεζών, η θέσπιση κανονισμών λειτουργίας και ορίων όσον αφορά την ανάληψη κινδύνων.

Όσον αφορά τα προβλήματα που εμφανίζονται στην έμμεση χρηματοδότηση αναφέρονται τόσο στις τράπεζες όσο και στους καταθέτες και δανειστές. Ένα από τα μεγαλύτερα μειονεκτήματα που αντιμετωπίζουν οι καταθέτες έναντι των τραπεζών, το οποίο μάλιστα υφίσταται από τα πρώτα χρόνια ιδρύσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων, είναι το γεγονός πως δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν που επενδύονται τα κεφάλαια που εμπιστεύτηκαν σε μια τράπεζα. Μάλιστα τα πρώτα χρόνια λειτουργίας

¹⁵ \$100.000 ανά καταθέτη στις ΗΠΑ, €20.000 στη Ελλάδα.

των τραπεζών στις ΗΠΑ αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, η χρεοκοπία μιας τράπεζας συνεπαγόταν και την απώλεια των καταθέσεων, δηλαδή όλος ο κίνδυνος ήταν επωμισμένος στους καταθέτες.

Διάγραμμα 2:

Βέβαια, δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός πως ακόμα και εάν είχαν ενημέρωση για τις επενδυτικές επιλογές που έχει στη διάθεση της μια τράπεζα, λίγοι θα ήταν αυτοί που θα αντιλαμβάνονταν τους επικείμενους κινδύνους που εμπεριέχουν. Ένα ακόμη πρόβλημα που παρατηρείται στον τραπεζικό χώρο και που μπορεί να έχει δραματικές επιπτώσεις είναι γνωστό στη βιβλιογραφία με τον όρο contagion effect (μεταδοτικότητα). Ο όρος αυτός υποδηλώνει την ταχύτητα με την οποία μπορεί να μεταδίδεται η αβεβαιότητα σχετικά με την οικονομική κατάσταση του τραπεζικού συστήματος εν γένει, επηρεάζοντας τόσο τα προβληματικά όσο και τα υγιή τραπεζικά ιδρύματα. Υπό τις συνθήκες αυτές μια ενδεχόμενη χρεοκοπία μιας τράπεζας θα δώσει ώθηση σε χρεοκοπίες και άλλων τραπεζικών ιδρυμάτων. Εδώ εισέρχεται και ο ρόλος των θεσμικών αρχών, οι οποίες θα πρέπει να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη του κοινού και να αποτρέψουν το φαινόμενο του τραπεζικού πανικού.

Αναγνωρίζοντας τα προβλήματα αυτά οι νομισματικές αρχές των ΗΠΑ, και μετέπειτα σχεδόν όλων των υπόλοιπων χωρών, προχώρησαν στη δημιουργία ενός συστήματος εγγυήσεως καταθέσεως (safety net), το οποίο προστατεύει τις καταθέσεις των πελατών μιας τράπεζας σε μια ενδεχόμενη χρεοκοπία.

Τί αντίκτυπο στην αγορά είχε η δημιουργία του "safety net"; Οι καταθέτες γνωρίζοντας πως ότι και αν συμβεί θα πάρουν τα κεφάλαια τους πίσω δεν είχαν κανένα κίνητρο να παρακολουθούν τις ενέργειες των διοικήσεων των τραπεζών. Μάλιστα είχαν δημιουργηθεί και οι λεγόμενες brokerage deposits, τις οποίες χρησιμοποιούσαν οι επενδυτές με κεφάλαια που ξεπερνούσαν το όριο των \$ 100.000 προκειμένου να το μοιράζουν ανά τράπεζα και μέχρι το συγκεκριμένο όριο. (π.χ. κεφάλαιο \$1.000.000 θα μπορούσε να επενδυθεί σε 10 διαφορετικές ομολογίες των \$100.000 η κάθε μια).

Σίγουρα η ύπαρξη του safety net σε οποιοδήποτε χρηματοπιστωτικό σύστημα ευνοεί την ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης από την πλευρά των καταθετών και

συμβάλλει σε ένα σημαντικό βαθμό στην εύρυθμη λειτουργία του. Αυτή είναι όμως η μια και η απλούστερη όψη του ίδιου νομίσματος. Και αυτό διότι αν δούμε το ίδιο θέμα από την μεριά των τραπεζών και συγκεκριμένα των διοικήσεών τους, θα καταλήξουμε γρήγορα στο συμπέρασμα πως αυτή η ίδια ύπαρξη του συστήματος εγγύησης καταθέσεων μπορεί να οδηγήσει στην πολύ μεγαλύτερη ανάληψη κινδύνων.

Πιο συγκεκριμένα γνωρίζουμε πως ειδικά στον χρηματοπιστωτικό χώρο οι έννοιες κίνδυνος και απόδοση είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και επιπλέον έχουν ισχυρή θετική συσχέτιση. Ιδίως δε από την δεκαετία του 1990 και μετά, όταν υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις στους τομείς της τεχνολογίας και επικοινωνίας, η αναζήτηση επενδυτικών ευκαιριών, οι οποίες εμπεριέχουν υψηλό βαθμό κινδύνου και συνάμα προσδοκία για ανάλογες αποδόσεις είναι σχετικά εύκολη διαδικασία. Ποιος όμως θα απολαμβάνει την θετική κατάληξη των εν λόγω επενδύσεων; Προφανώς οι μέτοχοι με την μορφή υψηλότερων κερδών, ενώ οι καταθέτες το μόνο όφελος που θα έχουν είναι η «κανονική» υποσχόμενη και συνήθως γνωστή εκ των προτέρων απόδοση.

Εάν από την άλλη μεριά επαληθευτεί το χειρότερο σενάριο και η ανάληψη επενδύσεων υψηλού κινδύνου επιφέρει ζημιές και η τράπεζα πτωχεύσει, οι μέτοχοι διακινδυνεύουν μόνο το κεφάλαιο που αρχικά είχαν επενδύσει, ενώ το υπόλοιπο μέρος της ζημιάς επωμίζεται στους καταθέτες ή / και στο σύστημα εγγύησης καταθέσεων.

Παρατηρούμε λοιπόν πως μόνο η ύπαρξη του "safety net" ευνοεί και δίνει επιπλέον κίνητρα στις τράπεζες να αναζητούν υψηλού κινδύνου επενδυτικές ευκαιρίες, γνωρίζοντας πως οι καταθέτες έχουν επαναπαυτεί από την ύπαρξη του, και συνεπώς δεν θα έχουν λόγο να παρακολουθούν τις ενέργειες που πιθανόν αναλαμβάνουν. Το πρόβλημα αυτό είναι γνωστό ως ο Ηθικός Κίνδυνος (or Moral Hazard) και εμπεριέχεται στο γενικότερο πλαίσιο των προβλημάτων της Ασύμμετρης Πληροφόρησης. Η σημαντικότητα του έγκειται και στο γεγονός πως η άγνοια και η σύγχυση που έχουν οι καταθέτες δεν ευνοεί περισσότερο ορθολογική συμπεριφορά από την μεριά της διοίκησης της τράπεζας, και μάλιστα μπορεί να ευνοεί την ανάπτυξη περισσότερο επικίνδυνων (risk-taking) στρατηγικών.

Η ύπαρξη λοιπόν του safety net αποτελεί σημαντικό παράγοντα που ευνοεί την ενίσχυση κλίματος εμπιστοσύνης προς το τραπεζικό σύστημα από την πλευρά των καταθετών, αποτελεί όμως ένα μόνο μέρος ενός παζλ, το οποίο πρέπει να

συμπληρωθεί και από όλα τα υπόλοιπα κομμάτια προκειμένου να λειτουργήσει ομαλά και αποτελεσματικά όλο το σύστημα εν γένει.

Ο Ηθικός Κίνδυνος (Moral Hazard) είναι το ένα μέρος του προβλήματος της Ασύμμετρης Πληροφόρησης (Asymmetric Information). Το δεύτερο μέρος του ίδιου προβλήματος είναι η Αντίθετη Επιλογή (Adverse Selection), η ύπαρξη της οποίας στο σκέλος αυτό της αγοράς δημιουργεί εξίσου σημαντικά προβλήματα.

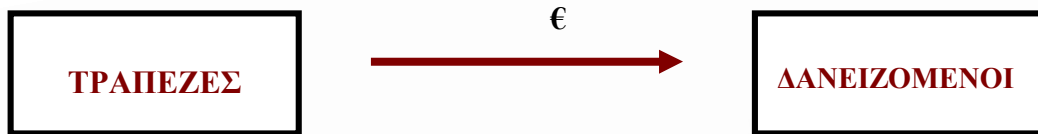
Πού εντοπίζεται όμως το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής στο μέρος αυτό των σχέσεων μεταξύ καταθετών και τραπεζών; Τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία βρίσκονται σε δυσμενέστερη οικονομική κατάσταση είναι αυτά που έχουν περισσότερα κίνητρα να προσελκύουν νέους καταθέτες, προσφέροντας πιθανόν και πολύ υψηλότερες αποδόσεις. Η κύρια προσδοκία των διοικήσεων αυτών των τραπεζών είναι να έχουν ευτυχή κατάληξη τα επενδυτικά σχέδια που έχουν αναλάβει, και που προφανώς εμπεριέχουν πολύ υψηλό βαθμό κινδύνου. Με τον τρόπο αυτόν θα είναι σε θέση καταρχήν να αποδώσουν την υποσχόμενη απόδοση στους καταθέτες και από την άλλη να βελτιώσουν την οικονομική κατάσταση της τράπεζας το ταχύτερο δυνατό.

Χωρίς να αγνοήσουμε την σημασία που έχει η δημιουργία του safety net, πρέπει να επισημάνουμε πως η ύπαρξη του ευνοεί την ανάπτυξη των στρατηγικών που μόλις περιγράψαμε, καθώς από την μια οι καταθέτες νιώθουν ασφαλείς από την ύπαρξη και συνεπώς δεν έχουν κανένα κίνητρο να παρακολουθούν τις ενέργειες των διοικήσεων των τραπεζών, και από την άλλη οι ίδιες οι διοικήσεις δεν θα έχουν κανένα περιορισμό στην ανάληψη επικίνδυνων επενδυτικών σχεδίων.

Τι αντίκτυπο όμως θα έχει στην τραπεζική αγορά η εφαρμογή τέτοιου είδους στρατηγικών από ορισμένες τράπεζες; Οι υγιείς και κερδοφόρες τράπεζες στην προσπάθεια τους να διατηρήσουν το υπάρχον πελατολόγιο αναγκάζονται να προσφέρουν και αυτές ανάλογες αποδόσεις προς τους καταθέτες, συρρικνώνοντας με το τρόπο αυτό τα περιθώρια κέρδους και κατά συνέπεια επιδεινώνοντας και την δική τους οικονομική κατάσταση.

Μέχρι τώρα είδαμε πως τα προβλήματα του Ηθικού Κινδύνου και της Αντίθετης Επιλογής επηρεάζουν τις σχέσεις ανάμεσα στους καταθέτες – δανειστές και τις τράπεζες. Στο σημείο αυτό ας δούμε τα προβλήματα που παρουσιάζονται στο απέναντι κομμάτι του Σχεδιαγράμματος 1, στη σχέση τραπεζών και δανειζομένων.

Διάγραμμα 3:

Είναι γεγονός πως η κύρια πηγή κερδοφορίας μιας τυπικής τράπεζας προέρχεται από τα δάνεια που χορηγεί. Κράτη, όμιλοι επιχειρήσεων, άλλες τράπεζες, μικρές επιχειρήσεις, φορείς του δημοσίου τομέα, ιδιώτες είναι οι κύριοι τομείς με τους οποίους συναλλάσσεται μια τράπεζα και αποτελούν τα κύρια συστατικά του δανειακού της χαρτοφυλακίου.

Στόχος του κάθε τραπεζικού ιδρύματος που θέλει να εδραιωθεί στην αγορά είναι η κατάκτηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μεριδίου στην αγορά των δανείων. Η μόχλευση που χαρακτηρίζει τις καταθέσεις που έχει ένα τραπεζικό ίδρυμα του δίνει την δυνατότητα να λειτουργεί με σχετικά μικρό ύψος κεφαλαίων και συνεπώς να έχει ένα πολύ μεγαλύτερο διαθέσιμο κεφάλαιο για την χορήγηση δανείων.

Η κερδοφορία είναι το ένα μόνο μέρος που σχετίζεται με την χορήγηση των δανείων. Ένα εξίσου σημαντικό μέρος είναι και οι κίνδυνοι που προκύπτουν τόσο πριν όσο και μετά την χορήγηση ενός δανείου.

Στις σχέσεις λοιπόν που αναπτύσσονται μεταξύ τραπεζών και δανειστών το μειονέκτημα της μη πλήρους πληροφόρησης το έχουν και οι τράπεζες. Και ο λόγος είναι πως, ποιος αν όχι ο ίδιος ο δανειζόμενος, γνωρίζει καλύτερα την οικονομική του κατάσταση και τους πραγματικούς λόγους που τον οδηγούν στην αναζήτηση δανείου.

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα τα διλήμματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη μια τράπεζα τόσο πριν όσο και μετά την απόφαση της να χορηγήσει ένα δάνειο και με ποιους τρόπους μπορεί να τα επιλύσει.

Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να αποφύγουν την χορήγηση δανείων, τα οποία ενδέχεται με μεγάλη πιθανότητα να μην εξυπηρετούνται, απαιτούν από κάθε πιθανό δανειολήπτη μια πλήρη εικόνα της οικονομικής του κατάστασης. Ζητούν εγγυήσεις, είτε με την μορφή εμπράγματης εξασφάλισης όπως ακίνητα, χρεόγραφα, μετρητά και άλλες μορφές εξασφαλίσεων, είτε με την εγγύηση ενός τρίτου συμμετέχοντος,

Επίσης, η τράπεζα έχει συνήθως στη διάθεση της ένα εσωτερικό μοντέλο αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός πιθανού πελάτη, το οποίο συνήθως είναι ένα μοντέλο "scoring", και θέτει ελάχιστο "score" για να δανειοδοτηθεί ένας

πελάτης. Από την άλλη οι πληροφορίες για την πιστοληπτική ικανότητα μπορούν να παρέχονται, επί πληρωμής συνήθως, από τους διάφορους οίκους αξιολόγησης¹⁶, των οποίων τα μοντέλα θεωρούνται αξιόπιστα και οι πληροφορίες που παρέχουν τυγχάνουν ευρείας αποδοχής. Δεν πρέπει να παραβλέψουμε πως μόνο οι μεγάλες επιχειρήσεις, κράτη, χρηματοπιστωτικοί όμιλοι και ορισμένες μόνο εισηγμένες εταιρίες τυγχάνουν αξιολόγησης. Πριν λοιπόν προχωρήσει στην χορήγηση του δανείου η τράπεζα έρχεται αντιμέτωπη με το πρώτο πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης – την Αντίθετη Επιλογή.

Είναι δεδομένο πως πελάτες με κακή πιστοληπτική ικανότητα είναι αυτοί που απεγνωσμένα επιζητούν δανειοδότηση. Για να το πετύχουν αυτό είναι σε θέση να προβούν σε κάθε είδους ενέργειες, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ξεπεράσουν και το γράμμα του νόμου (πλαστογράφιση οικονομικών καταστάσεων, ψευδείς δηλώσεις). Από την άλλη δεν ενδιαφέρονται και πολύ για το ύψος των επιτοκίων, αποτελώντας με τον τρόπο αυτόν και έναν ιδιόμορφο πόλο έλξης για τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία είναι σε θέση να τους επιβάλλουν σημαντικά μεγάλα περιθώρια επιτοκίου. Ποια είναι όμως η πιθανότητα να αποπληρωθούν στο ακέραιο αυτού του είδους τα δάνεια; Μια τράπεζα λοιπόν θα πρέπει να έχει αναπτύξει αποτελεσματικούς μηχανισμούς, οι οποίοι να ελαχιστοποιούν σε μέγιστο δυνατό βαθμό την πιθανότητα χορήγησης δανείων σε κακής πιστοληπτικής ικανότητας πελάτες.

Αφού προχωρήσει το τραπεζικό ίδρυμα στην χορήγηση του δανείου, έρχεται αντιμέτωπο με το δεύτερο εξίσου σημαντικό πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης – τον Ηθικό Κίνδυνο. Θα εκπληρώσει την συμφωνία ο δανειοδοτούμενος και θα χρησιμοποιήσει το χορηγηθέν κεφάλαιο για τον πρωταρχικό σκοπό; Και αυτό το αναρωτιόμαστε για τον ένα και μοναδικό λόγο ότι η τράπεζα πιθανόν να είναι διατεθειμένη να χορηγήσει σε κάποιον δάνειο εάν γνωρίζει με σιγουριά ότι π.χ. το κεφάλαιο προορίζεται για ανέγερση κατοικίας, σε καμία περίπτωση όμως δεν θα εκταμιεύσει ένα δάνειο εάν ο ενδιαφερόμενος σκοπεύει π.χ. να δοκιμάσει την τύχη του στο καζίνο. Όσο και αν φαίνεται υπερβολική η σύγκριση που μόλις προαναφέραμε η ουσία του προβλήματος είναι κατανοητή, και αυτός είναι και ένας από τους κυριότερους λόγους της πολύ μεγάλης πολυπλοκότητας που έχει οποιαδήποτε δανειακή σύμβαση.

¹⁶ Moody's, Standard & Poor's κ.α

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να εξετάσουμε τα δύο αυτά σκέλη του Σχεδιαγράμματος 1 υπό το πρίσμα της συνθήκης της Βασιλείας. Ποια είναι η συμβολή της στην προσπάθεια μείωσης των προβλημάτων της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, και ποια είναι τα σημεία στα οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος.

Η οικονομική θεωρία μας έχει διδάξει πως τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν κίνητρα να διατηρούν χαμηλά τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και να τείνουν να επιλέγουν υψηλού κινδύνου στρατηγικές. Βέβαια αυτό προϋποθέτει την ανοχή από την μεριά των ελεγκτικών αρχών και την μη ύπαρξη σχετικών κανονισμών. Εάν οι συνθήκες στην αγορά κινούνται ομαλά, τότε η εκμετάλλευση μεγαλύτερου μέρους κεφαλαίων θα αποφέρει περισσότερα κέρδη, καθώς η ομαλή λειτουργία της τράπεζας θα μπορεί να εξασφαλιστεί με σχετικά μικρό ύψος κεφαλαίων.

Όμως η βάση για την ασφαλή και ακέραιη λειτουργία μιας τράπεζας είναι το κεφάλαιο που διακρατεί, καθώς αποτελεί ασπίδα στις ενδεχόμενες ζημιές και λειτουργεί ως ασφάλεια ως προς τους καταθέτες.

Η διατήρηση ελάχιστου ύψους κεφαλαιακής επάρκειας ήταν ένα από τα κυριότερα θέματα που απασχόλησαν τα μέλη της Επιτροπής της Βασιλείας στις πρώτες συναντήσεις τους στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η μεγάλη επέκταση των τραπεζών πέρα από τα εγχώρια σύνορα λόγω της παγκοσμιοποίησης και αναζήτησης νέων αγορών κατέστησε αναγκαία την ύπαρξη κάποιου κοινού μέτρου σύγκρισης της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών που δραστηριοποιούνται διεθνώς. Επιπλέον, η κάθε προσπάθεια συγκρίσεως δυσχεραινόταν και από την ανάπτυξη νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων (off-balance sheet items), τα οποία διεύρυναν τα όρια αναλαμβανόμενου κινδύνου, και δεν τύγγαναν κατάλληλης προσαρμογής, αλλά αντιμετώπιζονταν ισότιμα με τα υπόλοιπα στοιχεία του ενεργητικού.

4.1 Η Συνθήκη της Βασιλείας και το Πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής

Στο προηγούμενο μέρος της εργασίας προαναφέραμε πως το συγκεκριμένο πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης εμφανίζεται τόσο στις σχέσεις καταθετών τραπεζών, όσο και στις σχέσεις των τραπεζών με τους δανειολήπτες. Στη μεν πρώτη περίπτωση οι καταθέτες είναι αυτοί που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, καθώς οι τράπεζες που είναι ήδη σε δυσμενή οικονομική κατάσταση προσπαθούν να τους προσελκύσουν προσφέροντας σημαντικά υψηλότερες υποσχόμενες αποδόσεις. Στη δε δεύτερη περίπτωση οι ίδιες οι τράπεζες έρχονται αντιμέτωπες με το πρόβλημα της

αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός πιθανού δανειοδοτούμενου, ώστε να αποφύγουν την χορήγηση δανείων τα οποία πιθανόν να μην εξυπηρετούνται στο μέλλον.

Η υιοθέτηση της Συνθήκης από τα τραπεζικά ιδρύματα, όπως άλλωστε προαναφέραμε, δεν έχει σαν πρωταρχικό στόχο την αποφυγή της χρεοκοπίας ενός τραπεζικού ιδρύματος. Στόχος είναι η δημιουργία ενός κοινού θεσμικού πλαισίου το οποίο από μόνο του θα ενισχύσει την ακεραιότητα αλλά και την εμπιστοσύνη των καταθετών σε αυτό. Και οι τρεις πυλώνες στους οποίους στηρίζεται η Συνθήκη λειτουργούν προς την κατεύθυνση αυτή και ο ρόλος τους στη μείωση του προβλήματος της Αντίθετης Επιλογής είναι μείζονος σημασίας.

Πιο συγκεκριμένα η θέσπιση ελάχιστων ορίων κεφαλαιακής επάρκειας (πυλώνας I) καθιστά ένα τραπεζικό ίδρυμα λιγότερο ευάλωτο σε όποιες απρόσμενες οικονομικές διακυμάνσεις, ενισχύει την κεφαλαιακή του βάση και έτσι λιγοστεύει τις πιθανότητες να καταστεί η τράπεζα αναποτελεσματική. Στην ουσία η Επιτροπή δεν προσπαθεί να εξασφαλίσει πως μια τράπεζα δεν θα χρεοκοπήσει ποτέ, αλλά με την αποδοχή της Συνθήκης και με την αυστηρή εναρμόνιση με τους κανονισμούς που εμπεριέχει, να λειτουργεί η τράπεζα υπό το καθεστώς το οποίο από μόνο του ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο αυτό.

Πως επιτυγχάνεται όμως το γεγονός αυτό; Έχοντας θεσπίσει συγκεκριμένα όρια κεφαλαιακής επάρκειας τόσο για τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αγοράς, όσο και για τον λειτουργικό κίνδυνο (η πρόβλεψη για το λειτουργικό κίνδυνο αποτελεί μια πολύ σημαντική καινοτομία της Συνθήκης), οριοθετώντας συγκεκριμένες μεθοδολογίες για την μέτρηση των ορίων αυτών, όπως η Τυποποιημένη Προσέγγιση, και αποδεχόμενη υπό προϋποθέσεις τις προτεινόμενες από τις τράπεζες μεθοδολογίες, όπως τα εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου, η Συνθήκη δημιουργεί ένα κοινό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών. Αν συνυπολογίσουμε και το γεγονός πως η Συνθήκη έχει δημιουργηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις καλύτερες πρακτικές που κατά καιρούς εφαρμόζαν οι μεγαλύτερες και αποτελεσματικότερες τράπεζες στον διεθνή χώρο, μπορούμε να συμπεράνουμε πως κάθε τραπεζικό ίδρυμα το οποίο έχει υιοθετήσει την εφαρμογή της Συνθήκης χρησιμοποιεί τις κατάλληλες στρατηγικές για την μέτρηση και τον περιορισμό των αναλαμβανόμενων κινδύνων.

Συνεπώς, η υπαγωγή μιας τράπεζας στο πλαίσιο της Συνθήκης της Βασιλείας συνεπάγεται την διατήρηση των απαραίτητων ελάχιστων ορίων κεφαλαιακής

επάρκειας και τις ανάλογες προβλέψεις για το ύψος των αναλαμβανόμενων κινδύνων (πυλώνας I), γεγονός που ενισχύει την άμυνα της σε ενδεχόμενες δυσμενείς οικονομικές καταστάσεις. Επιπλέον, η τράπεζα υπόκειται σε αυστηρούς και περιοδικούς ελέγχους από την πλευρά των εποπτικών αρχών για το μέγεθος των αναλαμβανόμενων κινδύνων αλλά και την συνέπεια στην εφαρμογή των κανονισμών της Συνθήκης (πυλώνας II). Τέλος, η συνεχής παροχή των απαραίτητων πληροφοριών προς τις εποπτικές αρχές, προκειμένου οι τελευταίες να είναι σε θέση να έχουν μια ικανοποιητική εικόνα σχετικά με το ύψος και την διάρθρωση των αναλαμβανόμενων κινδύνων (πυλώνας III), ενισχύουν την ανάπτυξη ενός ασφαλούς και αποτελεσματικού κλίματος στην τραπεζική αγορά, και αποτρέπουν την εμφάνιση δυσμενών οικονομικών καταστάσεων. Δηλαδή, η Συνθήκη από μόνη της λειτουργεί σαν αποτρεπτικός παράγοντας στην εμφάνιση τραπεζικών κρίσεων, ενισχύει την εμπιστοσύνη των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα εν γένει και προσβλέπει κυρίως στο να προλαμβάνει την εμφάνιση όποιων δυσμενών οικονομικών καταστάσεων.

Ένα εξαιρετικά μεγάλης σημασίας πρόβλημα το οποίο υφίσταται στον τραπεζικό χώρο σχεδόν από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας των τραπεζών και που απασχολεί τις διοικήσεις τους σε μόνιμη βάση είναι η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του κάθε πιθανού δανειολήπτη.

Κάθε τραπεζικό ίδρυμα με την χορήγηση του δανείου αναλαμβάνει τον κίνδυνο της μερικής ή και ολικής αθέτησης από την πλευρά του δανειοδοτούμενου. Από την πλευρά του θα ήθελε βέβαια να εξασφαλίσει το γεγονός ότι ο δανειοδοτούμενος θα τηρήσει το δικό του μέρος της συμφωνίας και θα επιστρέψει τόσο το κεφάλαιο όσο και τον αναλογούντα τόκο στον συμφωνηθέντα πάντα χρόνο.

Το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής εμφανίζεται στο μέρος αυτό των τραπεζικών συναλλαγών, και δυσχεραίνει σε μεγάλο βαθμό την απόφαση των τραπεζών για την χρηματοδότηση ή μη συγκεκριμένων δανειοδοτούμενων. Αν μάλιστα διαπιστώσει πως για τον έναν ή τον άλλο λόγο δεν είναι σε θέση να έχει ακριβή εικόνα της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψήφιων δανειοδοτούμενων, τότε πιθανόν να αποφασίσει να περιορίσει ή και να μην χορηγήσει καθόλου δάνεια. Οι τράπεζες όμως όπως γνωρίζουμε αποτελούν μια από τις κυριότερες πηγές χρηματοδοτήσεων για μια οικονομία. Μια τέτοια απόφαση θα είχε σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο καθώς θα περιορίζε σε μεγάλο βαθμό όλη την οικονομική δραστηριότητα σε μια οικονομία.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πόσο σημαντικό είναι για ένα τραπεζικό ίδρυμα να είναι σε θέση να κάνει σωστή αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας κάθε υποψήφιου πελάτη. Από την άλλη είναι προφανές πως θα ήταν παράλογο αν υποθέταμε πως ένα δανειακό χαρτοφυλάκιο θα παραμείνει ενήμερο σε όλη την ωφέλιμη διάρκεια του, και δεν θα παρουσιαστούν περιπτώσεις μερικής αλλά και ολικής αθέτησης.

Ποια εργαλεία έχει στη διάθεση της μια τράπεζα προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τις ζημιές από τέτοιου είδους περιπτώσεις; Είναι λογικό, από την στιγμή μάλιστα που δεν είναι γνωστό εκ των προτέρων ότι ένα δάνειο θα εξοφληθεί στο ακέραιο, να καταφεύγουμε στη χρήση των πιθανοτήτων, στην προσπάθεια να μετρήσουμε τις πιθανές απώλειες.

Έχουμε προαναφέρει πως πολλές δανειακές συμβάσεις συμπεριλαμβάνουν κάποιου είδους υποθήκη (ακίνητα, χρεόγραφα, μετρητά και άλλα). Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως η διαδικασία διεκδίκησης της αξίωσης από την τράπεζα είναι αρκετά χρονοβόρα, εμπεριέχει σημαντικά κόστη και το αποτέλεσμα δεν είναι πάντα το επιθυμητό, καθώς λόγω χάρη το ακίνητο το οποίο πουλήθηκε είχε χάσει μέρος της αξίας του και συνεπώς η τράπεζα δεν κάλυψε όλη την ζημιά από την αθέτηση της αποπληρωμής δανείου. Επιπρόσθετα η διαδικασία αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ισχυρού, θεσμοθετημένου και εφαρμόσιμου νομικού πλαισίου, το οποίο συνήθως δεν ισχύει σε απόλυτο βαθμό στις υπό ανάπτυξη οικονομίες.

Ένας ακόμα τρόπος με τον οποίο δύναται να προστατευτεί μια τράπεζα είναι με την προσθήκη στη δανειακή σύμβαση ενός η περισσότερων συμβαλλόμενων, είτε με την μορφή των εγγυητών είτε με την μορφή των συνοφειλετών.

Η σημαντική και ουσιαστική συμβολή της Συνθήκης στην μείωση του συγκεκριμένου προβλήματος της Ασύμμετρης Πληροφόρησης της Αντίθετης Επιλογής έγκειται στην υιοθέτηση από κάθε τραπεζικό ίδρυμα μιας μεθόδου αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας κάθε πιθανού δανειοδοτούμενου. Από την πλευρά της η Επιτροπή προτείνει δύο εναλλακτικές μεθοδολογίες στην κατεύθυνση αυτή. Οι μεθοδολογίες εστιάζουν κυρίως στην κατεύθυνση της μείωσης του πιστωτικού κινδύνου και χωρίζονται στην Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach) και τα Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach).

Όσον αφορά την Τυποποιημένη Προσέγγιση, αυτή αποτελεί και την απλούστερη από τις δύο προσεγγίσεις και αναμένεται να υιοθετηθεί από τις

περισσότερες τράπεζες. Η Επιτροπή προτείνει συγκεκριμένη μεθοδολογία για τον υπολογισμό της πιστοληπτικής ικανότητας κάθε υποψήφιου πελάτη και ανάλογα με αυτή υπολογίζονται και οι απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας.

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να επανέλθουμε για μια ακόμη φορά στον σημαντικό ρόλο που ασκεί η κεφαλαιακή επάρκεια στη διατήρηση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Η διατήρηση υψηλής κεφαλαιακής επάρκειας για μια τράπεζα αποτελεί στην ουσία την ασπίδα της στην αντιμετώπιση έκτακτων ζημιών και επισφαλειών. Και αν η ύπαρξη των κανονικών ή προβλέψιμων ζημιών μπορεί με τον έναν ή τον άλλον τρόπο να συμπεριληφθεί στην τιμολογιακή πολιτική που εφαρμόζει μια τράπεζα, η ύπαρξη έκτακτων ζημιών μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε χρεοκοπία του τραπεζικού ιδρύματος εάν δεν έχουν γίνουν οι κατάλληλες προβλέψεις για το ύψος των κεφαλαίων που διακρατούνται.

Πιο συγκεκριμένα, είναι προφανές πως η ύπαρξη δανείων συνεπάγεται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό την εμφάνιση κάποιων επισφαλειών. Επίσης, είναι αδύνατο να υπολογίζεται το ύψος των αθετήσεων εκ των προτέρων, συνεπώς θα πρέπει να γίνει ένας κατά προσέγγιση υπολογισμός τους με βάση κυρίως το ιστορικό των χορηγηθέντων δανείων. Επανερχόμαστε λοιπόν στην έννοια της πιθανότητας που προαναφέραμε σε μια από τις προηγούμενες παραγράφους.

Στην κατεύθυνση αυτή κινείται η δεύτερη εναλλακτική προσέγγιση και πιο συγκεκριμένα τα Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach). Η μεθοδολογία αυτή επιτρέπει, υπό κάποιες προϋποθέσεις, σε κάθε τράπεζα να ασπαστεί ένα εσωτερικό μοντέλο αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας λαμβάνοντας υπόψη της ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται σε κάθε αγορά, αλλά και τα μεγέθη της ίδιας της τράπεζας. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στις έννοιες Αναμενόμενες Απώλειες και Έκτακτες Απώλειες.

Ο συνυπολογισμός τόσο των Αναμενόμενων αλλά κυρίως των Έκτακτων Ζημιών στην τιμολόγηση των πιστωτικών προϊόντων (ακόμα και κατά ένα μόνο ποσοστό) αποτελεί σημαντική μείωση της ανταγωνιστικότητας της κάθε τράπεζας, ειδικά στις μέρες μας όταν οι αποκλίσεις στην τιμολόγηση των πιστωτικών προϊόντων που προσφέρονται από τα διάφορα τραπεζικά ιδρύματα είναι πολύ μικρές. Κατά συνέπεια η ύπαρξη επαρκούς ύψους κεφαλαίων για την κάλυψη αυτού του είδους των απωλειών κρίνεται πλέον επιτακτική.

Ποιο είναι όμως το επαρκές ύψος των κεφαλαίων που θεωρείται ασφαλές για την αντιμετώπιση αυτών των ζημιών; Είναι αναποτελεσματικό και ασύμφορο για μια

τράπεζα να διακρατεί ισόποσο ύψος κεφαλαίων με το δανειακό της χαρτοφυλάκιο, έτσι ώστε να είναι καλυμμένη στην εμφάνιση του χειρότερου δυνατού σεναρίου, δηλαδή της απώλειας ολόκληρου του χαρτοφυλακίου μέσα σε μια χρήση. Τα κεφάλαια που έχει μια τράπεζα αποτελούν την κύρια πηγή της κερδοφορίας της και συνεπώς η δέσμευση τους για το ενδεχόμενο εμφάνισης αυτής της ζημιάς δεν αποτελεί κατάλληλη στρατηγική και μόνο επίσημα μπορεί να καταλήξει.

Από την άλλη όμως παρόλο που όλες οι τράπεζες θα ήθελαν την διατήρηση της ελάχιστης δυνατής κεφαλαιακής επάρκειας προκειμένου να είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν όσο το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων κεφαλαίων τους, δεν θα πρέπει να παραβλέπουν το γεγονός ότι θα πρέπει να είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή να εκπληρώνουν τις δικές τους δανειακές αλλά και πιστωτικές υποχρεώσεις.

Παρατηρούμε λοιπόν πόσο μεγάλης σημασίας είναι η διατήρηση ισορροπίας ανάμεσα στην διαχείριση των πιστωτικών κινδύνων που αντιμετωπίζει μια τράπεζα και του ύψους της ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας.

Η αποδοχή από την Επιτροπή του εσωτερικού μοντέλου που χρησιμοποιεί μια τράπεζα αποτελεί μια πολύ μεγάλη καινοτομία της Συνθήκης. Το γεγονός αυτό δίνει την δυνατότητα σε κάθε τραπεζικό ίδρυμα να αναπτύξει μια μεθοδολογία, η οποία είναι ανάλογη των κάθε είδους ιδιομορφιών που χαρακτηρίζουν την αγορά και την οικονομία στη οποία δραστηριοποιείται.

Η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου από την μια και η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας από την άλλη αποτελούν πλέον δύο στενά συνδεδεμένες έννοιες και η επίτευξη μιας σταθερότητας μεταξύ τους αποτελεί μια πραγματική επιδίωξη μιας τράπεζας.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων μιας τράπεζας προέρχεται από την χορήγηση δανείων και θεωρείται πλέον δεδομένο το γεγονός πως κάποια δάνεια θα χαρακτηριστούν ως αναποτελεσματικά. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει πως η τράπεζα δεν θα πρέπει να χορηγεί δάνεια, αλλά και συνάμα δεν σημαίνει πως η χορήγηση θα γίνεται χωρίς να πληρούνται κάποιες βασικές προϋποθέσεις που έχουν τεθεί.

Μια λύση θα ήταν ο καθορισμός αυστηρότερων κριτηρίων, γεγονός όμως που θα περιορίσει σε πολύ μεγάλο βαθμό το πιθανό πελατολόγιο μιας τράπεζας και θα συρρικνώσει αρκετά το δανειακό της χαρτοφυλάκιο. Η κάλυψη όλου του πιθανού κινδύνου μέσω της υψηλότερης τιμολόγησης είναι μια μη αποδεκτή λύση, καθώς η τράπεζα θα χάσει όλη την ανταγωνιστικότητα της σε ένα περιβάλλον όπου χαρακτηρίζεται από ελάχιστες αποκλίσεις στον τομέα αυτό.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε την σημασία που δίδεται στους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου που έχει αναπτύξει μια τράπεζα. Το τμήμα αυτό της τράπεζας ασκεί πολύ σημαντική λειτουργία καθώς επωμίζεται την αρμοδιότητα να ελέγχει αν και κατά πόσο τηρούνται τα κριτήρια αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας που έχει υιοθετήσει το συγκεκριμένο τραπεζικό ίδρυμα. Οι τακτικοί έλεγχοι κρίνονται απαραίτητοι καθώς οποιαδήποτε παρέκκλιση από τους κανονισμούς μπορεί να αποβεί επιζήμια για την τράπεζα. Επιπλέον, είναι δεδομένο ότι κάθε τραπεζικό ίδρυμα θα πρέπει να διαθέτει ένα ειδικό τμήμα διαχείρισης κινδύνων, το οποίο θα απαρτίζεται από εξειδικευμένο προσωπικό.

Συμπληρωματικά κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι πολύ μεγάλης σημασίας θα ήταν η συνεργασία των τραπεζικών ιδρυμάτων στον τομέα αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψήφιων πελατών. Εκεί που θα πρέπει να σταθούμε είναι το γεγονός πως η οικονομική κατάσταση κάθε πιθανού δανειοδοτούμενου είναι συνήθως δεδομένη, συνεπώς δεν μπορεί να δανειζεται επ'άπειρων. Άρα λοιπόν η παροχή εξασφαλίσεων δεν πρέπει να παίζει τον ρόλο του βασικού κριτηρίου στην απόφαση της τράπεζας για την χορήγηση ή μη ενός δανείου. Άλλωστε ο πρωταρχικός στόχος της τράπεζας είναι η ομαλή αποπληρωμή του κεφαλαίου και των αναλογούντων τόκων και όχι η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων των πελατών της. Η συγκέντρωση από το τραπεζικό ίδρυμα διαφόρων ειδών περιουσιακών στοιχείων όπως ακίνητα, αυτοκίνητα και άλλα εμπεριέχει και ένα σημαντικό διαχειριστικό κόστος, το οποίο σε συνδυασμό με την πολύ χρονοβόρα διαδικασία που απαιτείται και άλλα λειτουργικά έξοδα μπορεί να μην καλύψει την αρχική απαίτηση του.

Κατά συνέπεια η γνώση της τωρινής δανειακής κατάστασης ενός πελάτη αποτελεί πολύ σημαντικό κριτήριο στην απόφαση της τράπεζας για την περαιτέρω χρηματοδότηση του. Κρίνεται απαραίτητη η καθιέρωση ενός κοινού συστήματος παροχής πληροφοριών όχι μόνο για τα δάνεια που παρουσιάζουν καθυστέρηση, αλλά ακόμα και για τα ενήμερα δάνεια. Στην Ελλάδα λειτουργεί το σύστημα το οποίο είναι γνωστό ως «Λευκός Τειρεσίας» το οποίο επωμίζεται ακριβώς αυτόν τον ρόλο.

Παρόλα αυτά και ειδικά για τις Ελληνικές τράπεζες (θα θέλαμε να εξαιρέσουμε τα παραρτήματα των ξένων τραπεζών που λειτουργούν στον Ελληνικό χώρο, καθώς δεν αναπτύσσουν την ίδια φιλοσοφία στον τομέα αυτόν), πολύ μεγάλη βαρύτητα δίδεται στην ακίνητη περιουσία που κατέχει ένας υποψήφιος δανειοδοτούμενος. Ένα ακίνητο όμως δεν αποτελεί πάντα και πηγή εισοδήματος και η αλόγιστη

δανειοδότηση έχοντας το ως ασπίδα ενδέχεται να γυρίσει μπούμερανγκ τόσο για τον δανειζόμενο όσο και για την τράπεζα. Δεν πρέπει να παραβλέπουμε όμως πως ειδικά ο Έλληνας είναι πολύ δεμένος συναισθηματικά με το δικό του ιδιόκτητο σπίτι, και θα κάνει το παν για να το διατηρήσει στην κατοχή του, σημείο στο οποίο ποντάρουν σε μεγάλο βαθμό και οι τράπεζες σαν ένα επιπλέον κριτήριο στην απόφαση τους για την χορήγηση ή μη του δανείου. Τέλος δεν πρέπει να αγνοούμε το γεγονός πως η Ελλάδα είναι μια χώρα όπου η φοροδιαφυγή έχει πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις και το γεγονός αυτό αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο στην προσπάθεια αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός πιθανού δανειοδοτούμενου.

Τέλος, μεγάλη σημασία θα πρέπει να δοθεί από τα τραπεζικά ιδρύματα στην σωστή εκπαίδευση του προσωπικού της, τόσο αυτών που εργάζονται στο κατάστημα και έχουν άμεση επαφή με τον υποψήφιο πελάτη (front office), όσο και αυτών που εργάζονται στο τμήμα αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας (back office), και βέβαια στην αποτελεσματική και εποικοδομητική επικοινωνία των δύο αυτών τμημάτων μεταξύ τους αλλά και με την διοίκηση. Ο υπάλληλος της τράπεζας ο οποίος είναι μπροστά στον πελάτη αποτελεί στην ουσία τα μάτια της τράπεζας. Θα πρέπει να έχει την ικανότητα να αντλήσει από τον κάθε υποψήφιο δανειολήπτη είτε ιδιώτη είτε επιχείρηση όλες εκείνες τις πληροφορίες, οι οποίες δεν αποτυπώνονται στις οικονομικές του καταστάσεις και ίσως να αποτελέσουν σημαντικό κριτήριο στην λήψη της τελικής απόφασης από το τμήμα αξιολόγησης της τράπεζας. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις διαδικασίες που σχετίζονται με το κομμάτι των σχέσεων και επικοινωνίας των τμημάτων της τράπεζας για να αποφεύγονται περιπτώσεις παρέκκλισης των διαδικασιών αλλά και δόλου.

Οι τράπεζες λοιπόν θα πρέπει να αναπτύξουν αποτελεσματική μεθοδολογία για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψήφιων δανειοληπτών. Η Συνθήκη της Βασιλείας λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε κάθε αγορά δίνει την δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να αναπτύξουν εσωτερικά μοντέλα αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας (IRB Approach).

Η διατήρηση υψηλής κεφαλαιακής επάρκειας είναι ένας επιθυμητός και ρεαλιστικός στόχος, ο οποίος όμως δεν μπορεί από μόνος του να λειτουργεί ως σωσίβιο για την αποφυγή των κρίσεων. Αποτελεί εν γένει ένα σημαντικό εργαλείο μείωσης κινδύνου αλλά δεν είναι ένας αποτρεπτικός παράγοντας μιας χρεοκοπίας.

Για τον λόγο αυτό η Επιτροπή έχει τονίσει την σημασία των κινήτρων που θα πρέπει να δίδονται από τις εποπτικές αρχές προς τα τραπεζικά ιδρύματα για την

αποφυγή ανάληψης υπερβολικών κινδύνων. Όσο ο δεύτερος πυλώνας (supervisory process) τόσο και ο τρίτος (market discipline) κινούνται προς την κατεύθυνση αυτή επιβάλλοντας στενή και διαρκή παρακολούθηση των τραπεζών αλλά και τακτική και πληρέστερη παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

Η εμπειρία των πρόσφατων κρίσεων (βλέπε την περίπτωση της Barings) αποτελεί ένα ακόμα ισχυρό επιχείρημα για την Επιτροπή προκειμένου να τονίσει την δεσπόζουσα σημασία που έχει στην πρόληψη δυσμενών καταστάσεων ή την ύπαρξη αξιόπιστου και αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου για ένα τραπεζικό ίδρυμα. Η ανάπτυξη μηχανισμών άμυνας από τα ίδια τα τραπεζικά ιδρύματα είναι ένας ακόμα αποτρεπτικός παράγοντας εμφανίσεως ανεπιθύμητων αποτελεσμάτων. Στην κατεύθυνση αυτή λειτουργεί η συνεργασία ανάμεσα σε συμμετέχοντες στην αγορά τράπεζες για την αμοιβαία παροχή πληροφοριών.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να προσθέσουμε πως παρόλο την σημαντικότητα που έχουν τόσο ο εσωτερικός έλεγχος όσο και η παροχή πληροφοριών, τα μέτρα αυτά δεν θα είχαν την επιθυμητή αποτελεσματικότητα χωρίς την ύπαρξη αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου. Η λειτουργία των θεσμικών οργάνων είναι να συμπληρώνουν την υπάρχουσα προσήλωση τόσο σε εσωτερικούς κανονισμούς όσο και σε αυτούς της αγοράς.

Λειτουργώντας στην κατεύθυνση αυτή η Επιτροπή της Βασιλείας δεν επιβάλλει την υπακοή στην Συνθήκη, αλλά παρουσιάζει ένα σύνολο από τις περισσότερο αποτελεσματικές πρακτικές που έχουν υιοθετηθεί από τις κυρίαρχες τράπεζες και στοχεύοντας στην αποδοχή τους τόσο από τις εποπτικές αρχές όσο και από όλους τους συμμετέχοντες στις χρηματαγορές.

Με τον τρόπο αυτό δίδεται η δυνατότητα στις εκάστοτε εποπτικές αρχές να ακολουθήσουν τους ρυθμούς που θεωρούν κατάλληλους στην προσπάθεια τους να εξασφαλίσουν την ομαλή και ασφαλή λειτουργία της χρηματαγοράς, η οποία θα λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να έχει ιδίους μηχανισμούς άμυνας ώστε να προλαμβάνει και να αποτρέπει οποιαδήποτε δυσμενή οικονομική κατάσταση.

4.2 Η Συνθήκη της Βασιλείας και το Πρόβλημα Ηθικού Κινδύνου

Είχαμε ήδη επισημάνει παραπάνω πως στις σχέσεις δανειστών και τραπεζών, και ειδικά από την πλευρά των τελευταίων, παρουσιάζεται σε έντονο βαθμό το πρόβλημα του Ηθικού Κινδύνου (Moral Hazard), και αυτό διότι οι διοικήσεις των

τραπεζών έχουν κίνητρα να αναλάβουν περισσότερο ριψοκίνδυνες στρατηγικές, που θα τους αποφέρουν υψηλότερα κέρδη. Επιπροσθέτως, η διατήρηση χαμηλής κεφαλαιακής επάρκειας με την παράλληλη αύξηση του δανειακού χαρτοφυλακίου, είναι μέσα στις επιδιώξεις της διοίκησης μιας τράπεζας.

Με ποιον τρόπο συμβάλλει η Συνθήκη στην μείωση του προβλήματος του Ηθικού Κινδύνου (Moral Hazard); Είναι αποτελεσματικά τα μέτρα που προτείνει στην κατεύθυνση αυτή;

Το συγκεκριμένο πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης εμφανίζεται και στις σχέσεις καταθετών – τραπεζών και στο σκέλος τραπεζικά ιδρύματα – δανειοδοτούμενοι. Στην πρώτη περίπτωση το δίλημμα είναι από την πλευρά των καταθετών, οι οποίοι δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν για αναλαμβανόμενα όρια κινδύνων από τις διοικήσεις των τραπεζών. Από την άλλη και σε εντονότερο ίσως βαθμό το δίλημμα είναι από την πλευρά των ιδίων τραπεζών, οι διοικήσεις των οποίων θέλουν να εξασφαλίσουν την χορήγηση δανείων σε περισσότερο ορθολογικούς και συνετούς δανειοδοτούμενους και να αποφύγουν αυτούς που είναι διατεθειμένοι να αναλαμβάνουν περισσότερο ριψοκίνδυνες στρατηγικές.

Η θέσπιση ορίων ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας (πυλώνας I) ενισχύει σε σημαντικό βαθμό το κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει πλέον να διαθέτουν σημαντικά ίδια κεφάλαια και συνεπώς θα ενισχυθεί σε σημαντικό βαθμό η ικανότητα τους να αντιμετωπίζουν δύσκολες οικονομικές καταστάσεις αλλά και να αποφεύγουν τις περιπτώσεις χρεοκοπιών.

Η Συνθήκη βάζει φραγμούς στην υπέρμετρη ανάληψη κινδύνων από τα τραπεζικά ιδρύματα και αποθαρρύνει τους διαχειριστές οι οποίοι αρέσκονται σε περισσότερο ριψοκίνδυνες στρατηγικές από τον τραπεζικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα ο δεύτερος πυλώνας της Συνθήκης επιβάλλει ένα αυστηρό και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο υπό το οποίο λειτουργούν πλέον οι τράπεζες, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό πως κανένα τραπεζικό ίδρυμα δεν θα αφεθεί ελεύθερο να διευρύνει τα αναλαμβανόμενα όρια κινδύνων. Από την άλλη είδαμε πως η κάλυψη απαιτήσεων ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας γίνεται με σταθμικούς συντελεστές για κάθε δανειοδοτούμενο, με συντελεστές στάθμισης που προσαρμόζονται ανάλογα με την πιστοληπτική ικανότητα του κάθε ενός.

Ο βασικός παράγοντας που επηρεάζει την στάθμιση είναι η χώρα προέλευσης του δανειοδοτούμενου, εάν δηλαδή είναι ή όχι ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Είναι

εύλογο να υποθέσει κανείς πως ο δανειοδοτούμενος που είναι στην υψηλή βαθμίδα της πιστοληπτικής διαβάθμισης να απαιτεί καλύτερους όρους δανειοδότησης, π.χ. χαμηλότερα spreads στο επιτόκιο. Αλλά και η τράπεζα ευνοείται με την έννοια πως σταθμίζει τα δάνεια σε αυτού του είδους δανειολήπτες με τα χαμηλότερα ποσοστά κεφαλαιακής επάρκειας, άρα θα έχει περισσότερα κεφάλαια προς εκμετάλλευση.

Στις τράπεζες δίνεται ουσιαστικά ένα αντικίνητρο να χορηγούν δάνεια σε χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας πελάτες. Παρόλο που μπορούν να επιβάλλουν μεγαλύτερα περιθώρια επιτοκίου στους πελάτες αυτούς, έχουν πολύ μεγαλύτερη στάθμιση στον υπολογισμό της κεφαλαιακής τους επάρκειας, συνεπώς θα πρέπει ουσιαστικά να δεσμεύουν μεγαλύτερο ύψος κεφαλαίων για να διατηρούν δάνεια αυτής της κατηγορίας. Η απόδοση των κεφαλαίων που διακρατεί το τραπεζικό ίδρυμα είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με τα κεφάλαια που έχει την δυνατότητα να δανείζει. Ουσιαστικά λοιπόν μια τράπεζα με μεγάλο δανειακό χαρτοφυλάκιο αποτελούμενο από χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας πελατολόγιο, αναγκάζεται να δεσμεύσει σημαντικό ύψος κεφαλαίων προκειμένου να εναρμονιστεί με τις απαιτήσεις της Συνθήκης. Άρα, παρόλο που προσδοκά μεγαλύτερα κέρδη από τα δάνεια αυτά, λόγω του μεγαλύτερου περιθωρίου στο επιτόκιο που επιβάλλει, καταλήγει με ένα μεγάλο μέρος κεφαλαίων τα οποία δεν είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί, χωρίς να αγνοήσουμε το γεγονός πως αυξάνεται κατά πολύ και ο αναλαμβανόμενος κίνδυνος μερικής ή και ολικής αθέτησης.

Από την άλλη τα δάνεια σε πελάτες που είναι σε υψηλότερη βαθμίδα όσον αφορά την πιστοληπτική τους ικανότητα, σταθμίζονται με πολύ χαμηλότερους συντελεστές, γεγονός που απελευθερώνει σημαντικά κεφάλαια τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περισσότερο αποδοτικές τοποθετήσεις.

Η εμπιστοσύνη προς το τραπεζικό σύστημα συνεπώς και η μείωση του προβλήματος του Ηθικού Κινδύνου επιτυγχάνεται και με τους κανονισμούς που αναφέρονται στον τρίτο πυλώνα της Συνθήκης. Οι τράπεζες πλέον θα πρέπει να προβαίνουν σε τακτικές δημοσιοποιήσεις συγκεκριμένων οικονομικών τους στοιχείων τους, γεγονός που αποτελεί ένα ακόμα περιοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη στρατηγικών υψηλού κινδύνου. Η δημοσιοποίηση των δεδομένων αυτών (τρίτος πυλώνας), δίνει την δυνατότητα στις εποπτικές αρχές να παρακολουθούν στενά τις ενέργειες των διοικήσεων των τραπεζών στον τομέα περιορισμού του κινδύνου και να επεμβαίνουν όποτε επισημάνουν σοβαρές αποκλίσεις από τους κανονισμούς.

Παρατηρούμε λοιπόν πως όλη η δομή της Συνθήκης είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύει και να προστατεύει την εμπιστοσύνη των καταθετών – δανειστών στο τραπεζικό σύστημα. Η ύπαρξη του safety net από τη μια και οι κανονισμοί της Συνθήκης από την άλλη λειτουργούν συμπληρωματικά, και σαν αποτέλεσμα μειώνουν σε πολύ μεγάλο βαθμό το πρόβλημα του Ηθικού Κινδύνου στο κομμάτι αυτό των συναλλασσόμενων στον τραπεζικό χώρο.

5. Επίλογος

Η αύξηση σε μεγάλο βαθμό της μεταβλητότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος διεθνώς, και κατέστη επιτακτική η ανάγκη για δημιουργία κλίματος σταθερότητας που να ευνοεί τις επενδύσεις αλλά και την αποτελεσματικότητα του συστήματος εν γένει.

Η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος έχει διαταραχθεί τα τελευταία χρόνια ουκ ολίγες φορές. Γεωγραφικές περιοχές όπως Σκανδιναβία¹⁷, Λατινική Αμερική, Ανατολική Ασία και Ρωσία ταλαντεύτηκαν από σημαντικές τραπεζικές κρίσεις. Ήταν πλέον επιτακτικό το ερώτημα κατά πόσο αξιόπιστες είναι οι ελεγκτικές αρχές κάθε χώρας, και εάν ήταν σε θέση να προλαμβάνουν τις κρίσεις στον τραπεζικό χώρο.

Από την άλλη κατέστη πλέον σαφής και επιτακτική η ανάγκη ύπαρξης ενός κοινού θεσμικού πλαισίου για τις διεθνώς αναπτυσσόμενες τράπεζες, καθώς οι παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες δεν χώραγαν στα στενά πλαίσια των εγχώριων συνόρων.

Παρά ταύτα πρέπει να καταστήσουμε σαφές πως ο κυριότερος σκοπός των Εποπτικών αρχών δεν είναι να προλαμβάνουν και να αποτρέπουν κάθε χρεοκοπία ενός τραπεζικού ιδρύματος. Και αυτό διότι μια χρεοκοπία μπορεί να προέλθει και από άλλους παράγοντες, όπως διαταραχές στην αγορά, πολιτικές ή άλλες οικονομικές αναταράξεις.

Η κύρια δραστηριότητα των εποπτικών αρχών, και οι τομείς στους οποίους προσπαθούν να διορθώσουν κάθε αδυναμία της αγοράς είναι καταρχήν η αδυναμία που έχουν οι καταθέτες και επενδυτές να παρακολουθούν τις ενέργειες των διοικήσεων των τραπεζών, σχετικά με την διαχείριση των κεφαλαίων τους. Το

¹⁷ Frederic S. Mishkin (*sixth* edition – copyright 2001) “The Economics of Money, Banking and Financial Markets” - “Banking Crises throughout the World”. Σελ. 307.

γεγονός αυτό μπορεί να ευνοεί την ανάληψη εξαιρετικά επικίνδυνων (risk-taking) στρατηγικών. Κατά δεύτερον, ο κίνδυνος της αλυσιδωτής αντίδρασης, (chain reaction), που σημαίνει με άλλα λόγια την μετάδοση των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ορισμένα τραπεζικά ιδρύματα, σε άλλα υγιή ιδρύματα μέσω και του γνωστού τραπεζικού πανικού (bank panic) που αναπτύσσεται σε τέτοιες καταστάσεις. Ως αποτέλεσμα δυσχεραίνεται η οικονομική κατάσταση και των μη προβληματικών τραπεζών, κυρίως από την απώλεια της εμπιστοσύνης από την πλευρά των καταθετών προς όλο το σύστημα και εκφράζεται συνήθως με μαζικές αναλήψεις από όλες τις τράπεζες.

Κατά συνέπεια ο ουσιαστικός και κύριος ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να σχεδιάζουν και να θέτουν σε ισχύ κανονισμούς, που να ευνοούν την ανάπτυξη ενός κλίματος ορθολογικής συμπεριφοράς όσον αφορά τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και επίσης η ελαχιστοποίηση των ενδεχόμενων ζημιών σε περιόδους κρίσεων.

Η ανάγκη για αλλαγές στο εποπτικό σύστημα ενισχύονταν από την εμφάνιση νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων και τη διεθνοποίηση των αγορών, γεγονότα που επηρέαζαν σε σημαντικό βαθμό την λειτουργία τόσο της τραπεζικής όσο και της χρηματαγοράς στο σύνολο της. Μάλιστα αποτέλεσμα των αλλαγών αυτών ήταν ότι αρκετά από τα εποπτικά μέτρα κατέστησαν αναποτελεσματικά και συνεπάγονταν σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά κόστη.

Η Επιτροπή της Βασιλείας ενεργούσε στην κατεύθυνση της προώθησης ενός ασφαλούς και δίκαιου ελεγκτικού περιβάλλοντος το οποίο θα τύγχανε ανάλογου σεβασμού από όλους τους συμμετέχοντες. Η Επιτροπή έπρεπε να λάβει υπόψη την ύπαρξη των εγχώριων κανονισμών και να δημιουργήσει ένα σύνολο υιοθετώντας τις καλύτερες πρακτικές από τον τραπεζικό χώρο εν γένει.

Το τελικό κείμενο της Συνθήκης, και οι τρεις πυλώνες αποτελούν σημαντική καινοτομία στον τραπεζικό χώρο, συμβάλλοντας σε μεγάλο βαθμό στην διασφάλιση της σταθερότητας και της αξιοπιστίας αλλά και ενισχύοντας την συνολική εμπιστοσύνη προς αυτό. Εκεί που θα εστιάσουμε περισσότερο και που άλλωστε αποτελεί τον κύριο στόχο της παρούσας εργασίας είναι η σημαντική συμβολή της Συνθήκης στη μείωση των προβλημάτων της Ασύμμετρης Πληροφόρησης και συγκεκριμένα της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection) και του Ηθικού Κινδύνου (Moral Hazard).

Στο σημείο αυτό θα κρίναμε σκόπιμο να επαναλάβουμε τους σκοπούς που εξυπηρετεί ο κάθε πυλώνας της Συνθήκης:

- Εξασφάλιση Κεφαλαιακής Επάρκειας
- Εξασφάλιση Αποτελεσματικής Ελεγκτικής Διαδικασίας
- Ενίσχυση Πειθαρχίας της Αγοράς

Όλοι η προηγούμενη ανάλυση είχε να κάνει με τα προβλήματα που δημιουργεί η Ασύμμετρη Πληροφόρηση και με ποιους τρόπους αντιμετωπίζονται. Αυτό που κυρίως έχει σημασία είναι πως τα προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό χώρο είναι αλληλένδετα μεταξύ τους και έχουν αλυσιδωτή επίδραση, το αποτέλεσμα της οποίας μπορεί να είναι η επιδείνωση της οικονομικής δραστηριότητας και κατά συνέπεια το έναυσμα για οικονομική κρίση. Οι κύριοι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να δώσουν ερεθίσματα και να ανάψουν την σπίθα για να φτάσουμε σε μεγάλη κρίση είναι:

- Απότομη αύξηση επιτοκίων
- Αύξηση αβεβαιότητας
- Επίδραση χρηματιστηριακής αγοράς στους ισολογισμούς εταιριών
- Προβλήματα στο τραπεζικό χώρο

Συμπεραίνουμε λοιπόν πόσο σημαντικό είναι το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, αλλά και τα προβλήματα της Αντίθετης Επιλογής (Adverse Selection) και του Ηθικού Κινδύνου (Moral Hazard) που απορρέουν από αυτό. Επίσης, η λειτουργία των τραπεζών και το θεσμικό πλαίσιο που τις περιβάλλει συντελεί στο να μειώνονται τα προβλήματα αυτά και βοηθά στη αποτελεσματικότερη λειτουργία της οικονομίας στο σύνολο της. Αν εξετάσουμε τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τα θεσμικά όργανα και που αποσκοπούν στη μείωση αυτών των προβλημάτων θα παρατηρήσουμε πως όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά και σε όλο το υπόλοιπο κόσμο τα μέτρα αυτά δεν διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό.

Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων αλλά και της εκάστοτε κυβέρνησης είναι όχι μόνο η δημιουργία ενός εύρωστου οικονομικού περιβάλλοντος, το οποίο θα ευνοεί την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία των τραπεζών αλλά και η προστασία του κάθε καταθέτη από ενδεχόμενη πτώχευση τραπεζικού ιδρύματος. Το πόσο ευαίσθητη είναι η θέση των θεσμικών οργάνων το κατανοούμε από το γεγονός πως οι αποφάσεις που λαμβάνει εφαρμόζονται σε ένα περιβάλλον με έντονο το πρόβλημα της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, γεγονός που κάνει ακόμα δυσκολότερη την επιβολή οποιουδήποτε μέτρου.

Επιπλέον, ο τραπεζικός κλάδος προσελκύει τολμηρούς επιχειρηματίες οι οποίοι γνωρίζοντας το γεγονός πως οι ενέργειές τους θα παρακολουθούνται στο ελάχιστο

δυνατό έχουν κίνητρα να αναλαμβάνουν επιχειρηματικά σχέδια με υψηλό κίνδυνο και είναι ευκολότερο για αυτούς να αποφύγουν τις κυρώσεις της κακοδιαχείρισης.

Παρατηρήσαμε πως από μόνη της η ύπαρξη του "safety net" δεν ήταν αρκετή στη εξάλειψη των προβλημάτων της Ασύμμετρης Πληροφόρησης, δίνοντας μάλιστα υπό κάποιες προϋποθέσεις ερεθίσματα για την ανάπτυξη τους. Για το λόγο αυτό και άλλα μέτρα έχουν κατά καιρούς εφαρμοσθεί με σκοπό να περιοριστεί η υπερβολική και μη ελεγχόμενη ανάληψη κινδύνου από τα τραπεζικά ιδρύματα.

Ένα από τα μέτρα αυτά είναι ο περιορισμός στη διακράτηση αξιόγραφων που εμπεριέχουν υψηλό κίνδυνο, όπως κοινές μετοχές. Επιπλέον, τα θεσμικά όργανα απαιτούν από τις τράπεζες να διαφοροποιούν το χαρτοφυλάκιο του, τόσο το επενδυτικό όσο και το δανειακό, έτσι ώστε να μην εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις διακυμάνσεις κάποιου κλάδου της οικονομίας. Τέλος, οι υψηλές απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας (παρακράτηση κερδών, αύξηση Ιδίων Κεφαλαίων κ.α.) λειτουργούν αποτρεπτικά σε εκάστοτε διοίκηση προκειμένου να αναλάβει περισσότερους κινδύνους καθώς διακινδυνεύει πλέον ένα μεγάλο μέρος ιδίων κεφαλαίων.

Οι υποχρεώσεις των θεσμικών οργάνων όσον αφορά τη προστασία των καταθετών και γενικώς την εύρυθμη λειτουργία όλου του τραπεζικού συστήματος δεν σταματάνε στην επιβολή περιορισμών και άλλων ρυθμίσεων. Επωμίζονται επίσης και την ευθύνη της παρακολούθησης του εάν και κατά πόσο εφαρμόζονται οι κανονισμοί και να υποχρεώνει τα τραπεζικά ιδρύματα να ενημερώνουν όλο το επενδυτικό κοινό ανά τακτά χρονικά διαστήματα για την οικονομική τους κατάσταση.

Παρατηρούμε λοιπόν πόσο σημαντικός αλλά και νευραλγικός είναι ο ρόλος των θεσμικών οργάνων στη ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Από τη μία θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει πλήρη προστασία των καταθετών από την ενδεχόμενη κακή διαχείριση των κεφαλαίων που εμπιστεύτηκαν σε κάποια τράπεζα, από την άλλη όμως πρέπει να επιβάλλει ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα αποτρέπει την υπερβολική ανάληψη κινδύνου από την πλευρά των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων στο βωμό του κέρδους.

Αναφερθήκαμε στο γεγονός ότι τα προβλήματα του Ηθικού Κινδύνου και της Αντίθετης Επιλογής εμφανίζονται τόσο στις σχέσεις καταθετών – τραπεζών όσο και στις σχέσεις τραπεζών με δανειστές. Στη μεν πρώτη περίπτωση το πρόβλημα του Ηθικού Κινδύνου είναι από την πλευρά των καταθετών, καθώς εμπιστεύονται τα κεφάλαια τους στα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία έχουν κίνητρα για ανάληψη

περισσότερο ριψοκίνδυνων στρατηγικών, στην επιδίωξη τους για επίτευξη υψηλότερων αποδόσεων. Η διοίκηση λοιπόν μιας τράπεζας έχει την ευκαιρία να διαχειρίζεται σημαντικά κεφάλαια που έχουν τοποθετηθεί από τους καταθέτες, χωρίς όμως ουσιαστικά να λογοδοτεί για τον τρόπο που θα το πράξει. Και από την πλευρά τους οι καταθέτες δεν έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στις πληροφορίες αυτές. Το συγκεκριμένο πρόβλημα εντείνεται και από την ύπαρξη του συστήματος εγγύησης καταθέσεων η "safety net", καθώς οι διοικήσεις των τραπεζών γνωρίζουν πως οι καταθέτες δεν έχουν κανένα πλέον κίνητρο να ελέγχουν τις δραστηριότητες τους, αφού και στην εμφάνιση του χειρότερου δυνατού σεναρίου – της χρεοκοπίας – θα αποζημιωθούν από το "safety net".

Ιδιαίτερη σημασία επίσης θα πρέπει να δοθεί και στο πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής το οποίο και αυτό με τη σειρά του εμφανίζεται στις σχέσεις καταθετών και τραπεζών. Το πρόβλημα εστιάζεται στο γεγονός ότι τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία βρίσκονται σε δυσμενή οικονομική κατάσταση προβαίνουν σε ακραίες ενέργειες προκειμένου να προσελκύσουν νέους καταθέτες. Προσφέρουν πολύ υψηλότερες αποδόσεις από τους ανταγωνιστές τους, για να μπορέσουν όμως να τις επιτύχουν αναλαμβάνουν και σημαντικά μεγαλύτερους κινδύνους. Τι προσδοκούν με τις ενέργειες αυτές; Εάν οι επενδύσεις τους θα έχουν θετική κατάληξη τότε θα είναι σε θέση τόσο να αποδώσουν την υποσχόμενη απόδοση όσο και να βελτιώσουν την οικονομική κατάσταση της τράπεζας. Στην περίπτωση όμως που οι προσδοκίες δεν επαληθευτούν, τότε πιθανόν η διοίκηση της τράπεζας να μπει σε έναν φαύλο κύκλο αναζητήσεων όλο και υψηλότερων επενδυτικών στρατηγικών, με πολύ αβέβαια αποτελέσματα και πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες για καταγραφή αρνητικών αποτελεσμάτων η / και χρεοκοπίας.

Εξίσου σημαντικά προβλήματα εντοπίσαμε και στις δανειστών με τις τράπεζες. Το πρόβλημα εδώ είναι κυρίως από την πλευρά των τραπεζικών ιδρυμάτων. Καταρχήν οι τράπεζες θέλουν να αποφύγουν την χορήγηση δανείων σε χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας δανειολήπτες, άρα θα πρέπει να αναπτύξουν επαρκή συστήματα για την αξιολόγηση της, στην περίπτωση αυτή έχουμε το πρόβλημα της Αντίθετης Επιλογής.

Κατά δεύτερον, θα ήθελαν να δανειοδοτούν περισσότερο ορθολογικούς επενδυτές, και να αποφεύγουν αυτούς που αρέσκονται στον κίνδυνο όπως επίσης και όσους έχουν εξ' αρχής σκοπό να εξαπατήσουν την τράπεζα. Εδώ έχουμε το πρόβλημα του Ηθικού Κινδύνου. Στην ουσία λοιπόν θα προτιμούσαν να γνωρίζουν εκ των

προτέρων τον πραγματικό σκοπό του δανειοδοτούμενου, αλλά να εξασφαλιστούν πως το δάνειο πράγματι θα χρησιμοποιηθεί για τον δηλωθέντα σκοπό.

Ποια είναι η άμεση συμβολή της Συνθήκης στην μείωση των προβλημάτων αυτών. Η επιβολή ενός ελάχιστου ποσοστού κεφαλαιακής επάρκειας από τη Συνθήκη υποχρεώνει τα τραπεζικά ιδρύματα να διατηρούν ένα ελάχιστο ύψος κεφαλαίων γεγονός που ενισχύει σημαντικά την άμυνα τους στις περιόδους οικονομικών αναταράξεων. Ενισχύεται σε σημαντικό βαθμό η κεφαλαιακή τους θέση και ελαχιστοποιείται η πιθανότητα να καθιστούν αναποτελεσματικά.

Παρατηρήσαμε επίσης πως ελάχιστη κεφαλαιακή επάρκεια υπολογίζεται χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους συντελεστές στάθμισης, είτε με την Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardized Approach) είτε με τα Εσωτερικά Συστήματα Διαβάθμισης Πιστωτικού Κινδύνου (Internal Ratings-Based Approach) και οι συντελεστές στάθμισης έχουν άμεση σχέση με την πιστοληπτική ικανότητα του κάθε δανειοδοτούμενου. Το γεγονός αυτό αποτελεί ουσιαστικά αντικίνητρο στις τράπεζες να χορηγούν δάνεια σε χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας πελάτες, παρόλο που έχουν την ευχέρεια να επιβάλλουν υψηλότερα περιθώρια επιτοκίου σε αυτούς. Αντίθετα αναζητούν δανειολήπτες με σχετικά υψηλή πιστοληπτική ικανότητα, καθώς τα δάνεια που ανήκουν στην κατηγορία αυτή έχουν την δυνατότητα να σταθμίζονται με μικρούς συντελεστές. Συνεπώς η τράπεζα θα διακρατεί την ελάχιστη δυνατή κεφαλαιακή επάρκεια και θα έχει περισσότερα κεφάλαια τα οποία μπορεί να τοποθετήσει με μεγαλύτερη απόδοση, αλλά και συνάμα σχετικά μικρότερο κίνδυνο.

Η στενή και διαρκής παρακολούθηση των τραπεζικών ιδρυμάτων από τις εποπτικές αρχές που εφαρμόζεται στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα, λειτουργεί σαν ένας αποτρεπτικός παράγοντας στην ανάληψη επενδυτικών στρατηγικών που εμπεριέχουν υψηλό βαθμό κινδύνου. Επιπλέον οι εποπτικές αρχές ελέγχουν εάν η τράπεζα εναρμονίζεται με τους όρους της Συνθήκης και έχουν την δυνατότητα να επιβάλλουν κυρώσεις σε περιπτώσεις που παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις.

Δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε την σημαντική συμβολή και του τρίτου πυλώνα στην μείωση των εν λόγω προβλημάτων. Με την τακτική δημοσιοποίηση όλων των οικονομικών καταστάσεων που θεωρούνται απαραίτητα από την επιτροπή, η τράπεζα δίνει την δυνατότητα σε όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά (κυρίως όμως στις εκάστοτε εποπτικές αρχές) να έχουν μια πλήρη εικόνα θέσης της τράπεζας,

μειώνοντας ακόμα περισσότερο τις δυνατότητες των εκάστοτε διοικήσεων να διευρύνουν τα αναλαμβανόμενα όρια κινδύνου.

Η ιστορία μας έχει διδάξει πως όταν δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα, μια κακή φήμη για μια τράπεζα μπορεί να οδηγήσει σε μαζικές αναλήψεις κεφαλαίων όχι μόνο από αυτή αλλά και από τις υγιείς τράπεζες (bank panic), οδηγώντας σε κρίση όχι μόνο στον τραπεζικό χώρο αλλά και στο σύνολο της οικονομίας. Εδώ εισέρχεται ένας ακόμη σημαντικός ρόλος των θεσμικών οργάνων: η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα. Η ύπαρξη της Ασύμμετρης Πληροφόρησης (τόσο το Moral Hazard, όσο και το Adverse Selection) μειώνουν ακόμη περισσότερο τα εργαλεία που έχει ο νομοθέτης για την δημιουργία του αποτελεσματικότερου πλαισίου λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Κατά συνέπεια βλέπουμε πως το σημείο ισορροπίας ανάμεσα στη προστασία του καταθέτη και στην ομαλή λειτουργία των τραπεζών είναι πολύ ευαίσθητο, και η παραμικρή διαταραχή μπορεί να έχει δραματικές επιπτώσεις. Αυτό που είναι σημαντικό και που θα αποτελούσε το πρώτο βήμα προς στη σωστή κατεύθυνση θα ήταν η αύξηση των κινήτρων προς τις τράπεζες για να διακρατούν περισσότερα κεφάλαια και η μείωση των κινήτρων να επεκτείνονται σε δραστηριότητες που εμπεριέχουν υψηλούς κινδύνους.

Αξιοσημείωτο είναι δε το γεγονός ότι ο πρωταρχικός σκοπός της Επιτροπής της Βασιλείας δεν είναι απλώς η πρόληψη και η έγκαιρη αντιμετώπιση των τραπεζικών κρίσεων. Η βασικότερη επιδίωξη είναι η δημιουργία ενός κατάλληλου περιβάλλοντος στον τραπεζικό χώρο στον οποίο θα ευνοείται η αποτελεσματική και ασφαλής λειτουργία των διεθνώς αναπτυσσόμενων τραπεζών, και όπου οι κανονισμοί και οι μηχανισμοί που έχουν τεθεί θα αποτρέπουν από μόνοι τους την εμφάνιση οποιασδήποτε κρίσης. Η βασική προϋπόθεση βέβαια είναι η αυστηρή προσήλωση στους κανονισμούς αυτούς από όλους τους συμμετέχοντες, αλλά και η κατάλληλη προσαρμογή τους στο συνεχώς μεταβαλλόμενο τραπεζικό χώρο.

Βιβλιογραφία:

- Frederic S. Mishkin (6th edition–copyright 2001). ‘The Economic o Money, Banking and Financial Markets’: chapters 8,11.
- Basel Committee on Banking Supervision. (June 2004) ‘International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards’. A Revised Framework.
- Basel Committee on Banking Supervision. (July 2005). ‘An Explanatory Note on the Basel II IRB Risk Weight Functions’.
- Tommaso Padoa-Schioppa. (2004) ‘Regulating Finance – Balancing freedom and Risk’.
- Carl-Johan Lindgren, Gillian Garsia, Matthew I.Saal. ‘Bank Soundness and Macroeconomic Policy’. Appendix I & II.
- Αντώνιος Δραγγιώτης. (Δελτίο ΕΕΤ, Β’-Γ’ Τρίμηνο 2001). ‘Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του λειτουργικού κινδύνου σύμφωνα με το νέο πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας’.
- Μιχάλης Οράτης.. ‘Κεφαλαιακές απαιτήσεις και διαχείριση κινδύνων’.
- Γεώργιος Α. Κούρτης. ‘Υπολογισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων για το πιστωτικό κίνδυνο βάσει εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης’.
- Μιχαήλ Π. Χατραλαμπίδης. ‘Η νέα συνθήκη της βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου και οι τεχνικές μείωσης του – Τυποποιημένη Προσέγγιση’.
- Χρήστος Βλ. Γκόρτσος. (Δελτίο ΕΕΤ, Β’-Γ’ Τρίμηνο 2001). ‘Συνολική θεώρηση του ισχύοντος πλαισίου εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας και η επερχόμενη αναθεώρηση του’.